

Ehtoollisen ykseys on Kristuksen persoonan ykseyden kanssa sikäli samankaltainen, että Jumalan sana aikaansaa ykseyden kertakaikkisesti yhdessä hetkessä. Kristuksen ihmisyys syntyi yhdessä hetkessä äidin kohdussa, ja konsekraation hetkestä alkaen ehtoollisaineet ovat Kristuksen ruumis ja veri ilman, että niitä tarvitsee konsekroida uudestaan ehtoollisen vieton aikana. Tosin ehtoollisen vieton aika on rajallinen tapahtuma, mutta Kristuksen persoonan ykseys on

ikuinen. 59

3.2 Kristus ja salattu Jumala sanassa ja ihmisessä

3.2.1 Kristus eri evankeliumin välineissä ja uskovassa subjektissa

Lutherin mukaan Jumala toimii kahdella erilaisella tavalla, "ulkoisella" ja "sisäisellä", kun hän tuo Kristusta eli Jumaluuden toisen persoonan ja ihmisyyden muodostamaa ykseyttä muihin ihmisiin uskossa läsnäolevaksi. Ulkoisesti Jumala toimii suullisen evankeliumin sanan sekä kasteen ja sakramentin eli ehtoollisen "ruumiillisen merkin" kautta. Sisäisesti hän toimii Pyhän Hengen, uskon ja muiden lahjojen kautta. Kenellekään ihmiselle hän ei anna Henkeä eikä uskoa ilman ulkoista "sanaa" tai "merkkiä".¹ Tässä yhtey-

---

59 Reaalipresenssin kestosta Lutherin mukaan huom. Grass 1954, 112; 115-120. Grass 1954, 122-124 huomauttaa myös, että ehtoollisen ykseys ei ole sillä tavalla "kestävä peruuttamaton ykseys" kuin Kristuksen persoonan ykseys ja myös näiden ykseyksien soteriologinen merkitys on erilainen; myös muiden yhdistymisten välillä on huomattavia eroja.

1 WA 18, 136, 9-18. "So nu Gott seyn heyliges Euangelion hat auslassen gehen, handelt er mit uns auff zweyerley weyse. Eyn mal eusserlich, das ander mal ynnerlich. Eusserlich handelt er mit uns durchs mündliche wort des Euangelij und durch leypliche zeychen, alls do ist Tauffe und Sacrament. Ynnerlich handelt er mit uns durch den heyligen geyst und glauben sampt andern gaben. Aber das alles, der massen und der ordenung, das die eusserlichen stucke sollen und müssen vorgehen. Und die ynnerlichen hernach und durch die eusserlichen komen, also das ers beschlossen hat, keinem menschen die ynnerlichen stuck zu geben on durch die eusserlichen stucke. Denn er

dessä sisäinen toiminta ei tarkoita siis samaa kuin Jumalan sisäinen sana eli Jumala itse. Sen sijaan Jumalan ulkoinen toiminta sanassa tarkoittaa nimenomaisesti ulkoisen sanan käyttöä. Luther haluaa ehdottomasti pitää hengellisenä eli siis sisäisenä sen, minkä Jumala tekee hengellisesti, ja ruumiillisena sen, minkä Jumala tekee ruumiillisesti.²

Erityisesti ehtoollisoppiin sovellettaessa Luther toteaa, että ulkoinen merkki eli "sakramentti itsessään" on "sydämen ulkopuolella". Tämän vastapainona sakramentin oikea käyttö on "sisäisesti sydämessä".³ Ehtoollisaineiden

---

will niemand den geyst noch glauben geben on das eusserliche wort und zeychen, so er dazu eyngesetzt hat, ..."
 Ks. myös WA 18, 695, 28-31; WA 19, 482, 15-20; WA 40 I, 142, 14-22; WA 18, 653, 13-18, 22-27; 609, 4-14.
 Ks. myös Metzke 1961, 175-176; Führer 1984, 108.

2 WA 18, 181, 34-36. "Darumb gehen wyr zwisschen beyden hyn und machen nichts widder geystlich noch leyblich, sondern hallten geystlich, was Gott geystlich, und leyblich, was er leyblich macht."
 Luther syyttää Andreas Bodenstein Karlstadtia siitä, että tämä muuttaa Jumalan ruumiillisen toimintatavan hengelliseksi. Paavin virhe on taas päinvastainen. WA 18, 181, 23-34. Karlstadt haluaa opettaa, kuinka ihminen tulee Pyhän Hengen luo, eikä sitä, kuinka Pyhä Henki tulee ihmisen luo. WA 18, 137, 9-16. Tosin Karlstadtkin syyllistyy Lutherin mukaan myös siihen virheeseen, että Jumalan hengellisiä toimintatapoja muutetaan ruumiilliseksi. WA 18, 139, 1-5. Ks. myös WA 18, 136, 24 - 138, 26; 175, 9-18. Lutherin ja spiritualistien ruumiillisen ja hengellisen toiminnan erosta ks. myös Grönvik 1968, 55-63; Prenter 1954, 248.
 Huom. Hilgenfeld 1971, 178 toteaa, että Raamatun tekstin totuudellisuus kuuluu Lutherilla sisäisen selvyyden piiriin.

3 WA 19, 482, 18-24. "Zum andern der glawbe selbs odder der brauch, wie man des, so man glewbt, recht brauchen sol. Das erste ist ausser dem hertzen, wird uns eusserlich fur augen gehalten, nemlich das Sacrament an yhm selbs, davon wir glewben, das ym brod und wein warhaftig Christus leib und blut ist. Das ander ist yn-

ruumiillinen nauttiminen kuuluu "Vom Abendmahl Christi" -teoksen mukaan kaikille ehtoollisvieraille, kelvollisille ja kelvottomille. ⁴ Sen sijaan ei ole mahdollista, että epäuskoiset nauttisivat sakramentin "hengellisesti" (geistlich). ⁵ Kyseinen asiantila on sovellettavissa toki kaikkien evankeliumin sanan välineiden vaikutuksiin. "Hengellisessä nauttimisessa" on siis kysymys Kristuksen olemisesta erityisellä tavalla uskon välityksellä uskovassa subjektissa. Tällöin ei kysymys ole enää vain uskoa tuovasta sanasta, vaan tapahtuu myös se, että sana saa lopulta aikaan uskossa kuulemisen. ⁶ Jumalan sisäinen toiminta eli Kristuksen välittäminen uskossa ihmiselle edellyttää aina

---

wendig ym hertzen, kan nicht heraus komen; ..."

4 WA 26, 490, 22-24. "Darnach ists ia auch gewis, das ynn sol...chem leiblichen brechen odder abendmal nicht allein eitel heiligen und wirdigen, sondern auch unwirdigen als Judas und seins gleichen sein müssen." Ks. myös WA 26, 288, 13-16; 491, 4-5.

5 WA 26, 491, 6-10. "Nu ists nicht möglich, das sie des-selbigen geistlich geniessen, denn sie haben widder geist noch glauben, So hat auch Christus nicht mehr denn einen leib. Sollen nu des die unwirdigen geniessen und yhn unter sich gemeyn haben, so mus es leiblich sein und nicht geistlich, weil kein geniessen ist, denn entweder leiblich odder geistlich, ..."

Ks. myös WA 18, 170, 1-25; WA 23, 179, 30 - 181, 3; WA 26, 292, 32 - 293, 17; 353, 27 - 354, 6.

Ks. myös Metzke 1961, 185.

Raamatun eli Jumalan ilmoituksen ulkoisen ja sisäisen selvyiden suhteesta tässä yhteydessä vrt. Führer 1984, 119-120.

6 WA 40 I, 345, 24-30. "Quare si audis a me Christum Agnum Dei immolatum esse pro peccatis tuis, vide, ut hoc vere etiam audias. Paulus significanter vocavit auditum fidei (non verbum fidei, quanquam parum interest), Hoc est, tale verbum, quod tu audiens credas, Ut verbum non solum sit vox mea, sed audiatur a te et penetret in cor et a te credatur; tunc vere est auditus fidei per quem accipis spiritum sanctum; ..."

ulkoista toimintaa armonvälineissä, mutta ulkoisesta toiminnasta ei välttämättä seuraa sisäinen toiminta.

Luther kieltää ihmiseltä kaiken vapaan ratkaisun hänen yläpuolellaan oleviin asioihin eli siis Jumalaan. Hän kuitenkin myöntää sen hänen alapuolella oleviin asioihin kuten maallisen omaisuuden käsittelyyn. Luther toteaa, että tämäkin kaikki "johdetaan yksistään Jumalan vapaasta ratkaisu-
vallasta".⁷ Luther toteaa vielä jyrkemmin, että "Jumalan valtakunnan" eli siis uskon alueella ihmisen tahdolla ei ole mitään toimintaa, vaan kaikki on yksin Jumalan tahdon aikaansaannosta.⁸

Lutherin ajattelu on sopusoinnussa sellaisen käsityksen kanssa, että evankeliumin sanan ulkoista käyttöä eli armonvälineiden jakamista ja niiden ulkoista vastaanottamista voidaan käsitellä inhimillisinä tekoina. Sen sijaan armonvälineiden käytön perustavat lähtökohdat on ymmärrettävissä ainoastaan absoluutin olennon omassa tahdossa ja käsitevaruudessa. Vain Jumalan absoluutin tahdon pohjalta

---

⁷ WA 18, 638, 5-9. "... ut homini arbitrium liberum non respectu superioris, sed tantum inferioris se rei concedatur, hoc est, ut sciat sese in suis facultatibus et possessionibus habere ius utendi, faciendi, omittendi pro libero arbitrio, licet et idipsum regatur solius Dei libero arbitrio, quocunque illi placuerit."
Ks. myös WA 18, 672, 8-13.

⁸ WA 18, 672, 16-19. "Altero vero regno non relinquitur in manu consilii sui, sed arbitrio et consilio Dei fertur et ducitur, ut sicut in suo regno fertur suo arbitrio absque praeceptis alterius, ita in regno Dei fertur alterius praeceptis absque suo arbitrio."
Ks. myös WA 18, 696, 6-11.

voidaan selittää se, että Jumaluus on itse sitoutunut evankeliumin sanan välineisiin. Vielä selvemmin evankeliumin oikea vastaanottaminen uskossa on yksistään ymmärrettävissä Jumalan toimintana hänen omassa tahdossaan ja absoluutissa käsiteavaruudessaan. Ihmisen tai minkään muunkaan luodun olennon toimintana ei ole mahdollista selittää sitä, että Jumala aikaansaa sisäisellä tavalla uskon.

Lutherin kolmen läsnäolemisen tavan käsityksen perusteella Kristus on läsnä uskovassa subjektissa samalla repletive-tavalla kuin kaikessa luodussakin. Lutherin ajattelu on kuitenkin sopusoinnussa sellaisen näkemyksen kanssa, että Kristus on uskovassa subjektissa myös erityisellä luodun todellisuuden tavalla diffinitive kuten ehtoollisessa. Lutherin mukaan Kristuksen on paljon helpompaa olla ehtoollisen leivässä kuin tulla "sydämeen ja henkeen ja asua sielussa", sillä sydän on vielä paljon vaikeammin läpäistävissä kuin ruumis. Silti tämä ei ole Kristukselle mahdotonta.⁹

Vaikka Luther voimakkaasti painottaa Kristuksen sielussa olemisen ja ehtoollisen läsnäolon yhteenkuuluvuutta, hän

---

⁹ WA 19, 493, 21-26. "Er hat sich yns wort gefasset, und durchs wort fasset er sich auch yns brod. Kan er yns hertz und geist reissen und ynn der seele wonen, so kan yhm viel geringer weise das leiblich ding offen stehen, sintemal das hertz viel subtiler ist. Aber er behelt also die kleinen wunder, das er uns dadurch der grossern erynnere. Denn es viel grosser ist, das er durch den glawben yns hertz kumpt, denn das er ym brod ist." Ks. myös WA 19, 490, 5-9; 12-13.

kuitenkin toteaa toisaalla myös, että Kristus ei "istu" uskovan sydämessä, kuten tuolilla istutaan. Hän on uskovassa ihmisessä siten, kuin hän on Isän oikealla puolella.¹⁰ Kristuksen oleminen Isän oikealla puolella toteutuu kolmen olemisen tavan terminologialla ilmaistuna repletive-tavassa. On kuitenkin pantava merkille, että sekä diffinitive-että repletive-olemistavoissa ei oteta eikä anneta tilaa, kuten esimerkiksi tuolilla istuttaessa tehdään. Tässä mielessä Kristuksen oleminen diffinitive on samankaltaista Isän oikealla puolella olemisen kanssa.

Joka tapauksessa Kristus on Lutherin mukaan ehtoollisessa jo läsnä myös erityisellä luodun todellisuuden läsnäolon tavalla diffinitive. Tällöin kolmen läsnäolemisen tavan käsitystä sovellettaessa voidaan perustellusti väittää, että Kristuksen läsnäolo uskovassa subjektissa sisältää ikään kuin vielä hienomman läsnäolon tavan muodon diffinitive kuin ehtoollisessa. Tämä tapa on selvästi luodun todellisuuden läsnäolon tapa verrattuna pelkkään olemiseen jumalallisella tavalla repletive, koska Kristus on uskovassa ihmissubjektissa samantyyppisesti avaruudellisesti ra-

---

10 WA 19, 489, 10-14, 20-23. "Wenn du nu recht glewbist, das dein hertz das wort fasset und die stim drinne hasstet, so sage mir, was hastu ym hertzen? Da mustu sagen, du habest den warhafftigen Christum, nicht das er also darin sitze, als einer auff einem stul sitztet, sondern wie er ist zur rechten des vaters. ... Also das ein hertz nicht weniger, und tausent hertzen nicht mehr kriegen denn den einigen Christum, Das müssen wir yhe bekennen und ist ein teglich wunder, ja so gros als hie ym Sacrament; warumb solts sichs denn nicht reimen, das er sich auch ym brod austeile?"

joitettu kuin ehtoollisessa. Tosin Kristuksen oleminen uskossa on vielä salatumpaa kuin oleminen ehtoollisessa diffinitive. Kysymys on näin salatummasta diffinitive-tyyppisestä olemisesta kuin ehtoollisessa. Diffinitive-olevaa Kristusta ei itseään voida tietenkään mitata avaruudellisin käsittein. Uskovassa subjektissa Kristusta rajoittaa localiter-tavalla olevan ruumiin rajoittama diffinitive-tavalla oleva sielu ja ehtoollisessa leipä ja viini.

Lutherin käsityksestä Kristuksen olemisesta uskossa voimme antaa erään tulkinnan Jumaluuden toisen persoonan eli Kristuksen ihmiseksitulemisen välttämättömyydelle. Jumalan täytyi tulla ihmiseksi, jotta hän voisi asua ihmisissä diffinitive. Puhdas Jumaluus on ihmisissä ainoastaan omalla olemisen tavallaan repletive. Jumalan perimmäistä toimintatapaa ilmentää juuri se, että hän haluaa toimia ihmiseksi tullessa eli inkarnoituneessa Kristuksessa. Kristuksen ihmisyydelle on annettavissa näin paljon laajempi merkitys kuin ainoastaan syntiinlankeemuksen seurausten korjaaminen. 11

---

11 **Mau** 1969, 106-109 pitää Kristuksen ihmiseksi tulemista Lutherin mukaan välttämättömänä, koska ihminen ei voi tarttua jumalalliseen luontoon, vaan hän voi tarttua ainoastaan inhimilliseen. Mau ei kuitenkaan tässä yhteydessä mainitse eksplisiittisesti Kristuksen reaalisonttista asumista uskovassa subjektissa. Samoin **Buchrucker** 1972, 197-198 toteaa, että Lutherin mukaan ihminen voi tarttua ainoastaan ihmiseksitulleeseen Jumalaan. **Metzke** 1961, 174 katsoo Lutherin ajatelleen spiritualisteja vastaan, että Jumala tullessaan ihmiseksi halusi kohdata ihmiset aineellisessa todellisuudessa, ei heidän omassa henkisyydessään. Hän ei viittaa tässä yhteydessä lainkaan inkarnaation välttämättömyyteen syntien seura-

Kolmen läsnäolemisen tavan käsityksen pohjalta tulkittuna Jumala toimii ihmisten hyväksi aktiivisesti ja varsinaisesti luodun todellisuuden tavoilla localiter ja diffinitive. Maan päällä sovitus tapahtui localiter-tavassa, ja nyt Kristus auttaa uskovaa subjektia läsnäolevana diffinitive-tyyppisessä tavassa, jossa hän on jo ehtoollisvälineissä. Repletive-tavassa Kristus on taas jumalallisen majesteetin olemistavalla, jonka perusluonne on pysyä luodulta tavoittamattomissa, vaikka Jumala onkin kaikessa läsnä. ¹² Lutherin mukaan Jumala on suvereenisuudessaan nimenomaisesti päättänyt toimia luomakunnan hyväksi. Tämän osoittaa Lutherin maininta, että Jumala toimii omalla tavallaan juuri siksi, että ihminen tulisi autetuksi. Lutherin mukaan Jumala ei itse tarvitse sitä, että hän tulisi ihmiseksi, mutta tämä on tapahtunut "meidän" eli ihmisten "hädän ja hyödyn"

---

usten poistamiseksi. Siitä huolimatta Metzke 1961, 174, alaviite 62 toteaa oikein tämän kaiken kuuluvan vanhurskauttamisopin piiriin.

Huovinen 1982, 49 osoittaa eksplisiittisesti, että sana ja Kristus olivat niitä historiallisia merkkejä, joilla Jumala jo alkutilassa ennen lankeemusta toimi Lutherin mukaan ihmisten hyväksi. Kysymys on siis selvästi olemuksellisesta läsnäolon tavasta.

Ks. myös Prenter 1954, 266, jonka mukaan Kristuksen persoonassa Jumaluus on kätkeyty ihmisyyteen, ja vain persoonan ykseyden takia Kristus voi olla Jumalan ilmoitus Lutherin mukaan.

Sen sijaan Vajta 1952, 161-162 toteaa synnin olevan syynä siihen, että Jumala on Lutherin mukaan ihmiselle läsnäolevana ihmiseksi tulleen Jumalana.

12 Huom. myös WA 11, 447, 16-25.

Vrt. Peters 1960, 93-94 antaa ymmärtää, että erottelussa Kristuksen olemisessä taivaassa ja maassa Lutherin teologiassa ei ole ontologinen kysymyksenasettelu keskeisellä sijalla.

Vrt. myös Schwab 1977, 293-296.

tähden. ¹³

Vaikka Luther ei mainitse eksplisiittisesti Kristuksen läsnäolemisen uskossa "Vom Abendmahl Christi" -teoksessa, niin on kuitenkin muistettava, että hän nimenomaan luonnehtii diffinitive-olemistapaa termillä "hengellinen" (geistlich). ¹⁴ Samaa käsitettä Luther on käyttänyt kyseisessä teoksessa todetessaan, kuinka vain uskovat nauttivat ehtoollisen "hengellisesti" (geistlich) ja epäuskoiset vain "ruumiillisesti" (leiblich). Näin näiden käsitteiden käytölle voidaan antaa Lutherin ajattelun pohjalta muiden merkitysten ohella myös esimerkiksi sellainen merkityssiältö, että "ruumiillinen" nauttiminen tarkoittaa localiter-tavalla olevia ehtoollisaineita, joissa on tosin myös Kristuksen ruumis ja veri läsnä diffinitive-tavalla. Kristus nautitaan varsinaisesti "hengellisesti" kuitenkin vasta silloin, kun hän on uskossa läsnä diffinitive-tavan mukaisella olemistavalla ihmisen sielussa. Näin Jumalan

---

¹³ WA 10 I, 1, 354, 22 - 355, 1. "Denn gott bedurfft nit, das er keme und mensch wurde, es ist aber unß nott unnd nutz geweßen; ..."

Lienhard 1979, 118 toteaa, että Jumala ei ollut pakotettu tulemaan ihmiseksi, vaan hän olisi voinut lunastaa ihmiset muutenkin, ja hän vetoaa edelliseen Lutherin sitaattiin. Kyseisestä kohdasta voidaan kuitenkin päätellä ainoastaan, että Jumalalla olisi ollut Lutherin mukaan vapaus olla lunastamatta ihmisiä.

Vrt. tapaa, jolla Vogelsang 1929, 177-179 ymmärtää Kristuksen ihmiseksitulemisen Lutherin ensimmäisten psalmiluentojen pohjalta ja communicatio idiomatum -opin tropologisen tulkinnan pohjalta.

Jumalan lihaksitulon syiden eri tulkinnoista ks. myös Lindroth 1975, 122-125.

¹⁴ WA 26, 335, 38-39.

toiminta on edetä localiter-tavasta diffinitive-tapaan. ¹⁵

Koska Kristuksella on kolmen olemisen tavan käsityksen sovellutuksen perusteella erityinen läsnäolon muoto diffinitive repletive-olemistavan ohella sekä ehtoollisvälineissä että uskovassa subjektissa, on aiheellista pohtia, pitäisikö näin todeta myös sanan ulkoisista välineistä. Jumalan läsnäolon tapa sanassa selittyy perusteellisesti nimenomaisesti repletive-olemistavan pohjalta. Jumalan ei tarvitse liikkua ollakseen läsnä sanassa, vaan sana konkretisoi repletive-tavalla olevan Jumaluuden läsnäolon.

Luther toteaa, että "Kristuksen liha" syödään ehtoollisessa "ruumiillisesti" (leiblich) ja sydämellä "hengellisesti" (geistlich) tai sitten ainoastaan sanan kautta sydämellä "hengellisesti". ¹⁶ Kristus on läsnä sanassaan, mutta hän ei ole tosin siten kuin sakramentissaan eli ehtoollisessa. Siinä hän "sanalla sitoo ruumiinsa ja verensä leipään ja viiniin", jotta ne vastaanotettaisiin myös "ruumiillisesti". ¹⁷

---

¹⁵ Luther toteaa, että uskovalla on Kristus sydämessään, jolloin hän on "taivaassa". WA 19, 489, 29 - 490, 2. Ks. myös WA 26, 345, 22 - 346, 27.

¹⁶ WA 23, 203, 31 - 205, 1. "Es werde nu Christus fleisch leiblich odder geistlich gessen, so ists der selbige leib, das selbige geistliche fleisch, die selbige unvergengliche speise, die ym abendmal mit mund leiblich und mit hertzen geistlich geessen wird nach Christus einsetzunge odder allein mit dem hertzen geistlich geessen durchs wort, ..."

¹⁷ WA 19, 492, 30 - 493, 8. "Er ist gegenwertig da mit dem wort, wie wol nicht also wie hie ym Sacrament, da er

Maininnat Kristuksen erityislaatuudesta läsnäolosta ovat edellisissä esimerkeissä ja koko Lutherin tuotannossa keskittyneet olemiseen ehtoollisvälineissä ja uskovassa subjektissa. Niissä Kristus on läsnä tavalla, joka selvästi eroaa hänen kaikkiallaolemisestaan. Tällöin on siis tulkitamme mukaan kyse diffinitive-tavasta. Tulkintaamme soveltaen voimme todeta, että sanan välityksellä julistettaessa Kristuksen ainoa erityinen "hengellinen" nauttiminen tapahtuu ainoastaan uskossa, jolloin Kristus on läsnä uskovassa subjektissa diffinitive. Sen sijaan Kristuksen läsnäolon selvittämiseksi ulkoisessa evankeliumin sanassa emme tarvitse mitään Jumaluuden yleisen repletive-olemistavan lisäksi olevia olemistapoja. Sanan läsnäolossa on painopiste siinä, että Jumala tekee itsensä ja samalla myös Kristuksen molemmat luonnot läsnäolevaksi paljastamalla kaikkiallaolevan repletive-olemistapansa. Ilman sanaa repletive-tavalla oleva Jumaluus jää ihmisille paljastumatta. Ehtoollisessa tämän lisäksi Kristuksella on erityinen diffinitive-läsnäolo leivässä ja viinissä, mitä ei ole tunnistettavissa muissa sanan välineissä. Varsinainen Kristuksen lopullinen "hengellinen" läsnäolo tapahtuu kuitenkin uskovan subjektin sielussa jokaisen sanan välineen yhteydessä. ¹⁸

---

sein leib und blut mit dem wort anbindet ym brod und wein auch leiblich zu entpfahen."

18 Samanlaisen Luther-tulkinnan esittää toisessa muodossa **Buchrucker** 1972, 209-210 todetessaan, että Jumalan oleminen Raamatun sanassa ei ole Kristuksen inkarnaatiosta riippuvainen toisin kuin läsnäolo ehtoollisessa, jossa Jumalan ruumiillinen ilmoitus on "reaalisinta ja persoonallisinta". **Peters** 1960, 139 katsoo, että ehtoollisen "proprium" ei

Luther toteaakin, että sakramenttia tärkeämpiä ovat sanat "ottakaa, syökää, tämä on minun ruumiini". Niihin nähden Kristuksen ruumiin ruumiillinen syöminen on vasta toissijaista. "Sanoja" ei kukaan voi vastaanottaa kuitenkaan muuten kuin korvillaan ja varsinaisesti vasta sitten, kun ne painetaan sydämeen, mikä on juuri hengellistä syömistä.¹⁹ Sanat ovat siis ehtoollisaineisiin nähden ikään kuin toista todellisuutta. Vaikka Luther pitääkin niitä jopa sakramentin syömistä tärkeämpinä, sanojen merkittävyys tulee ilmi vasta sitten, kun ihminen uskoo eli Kristus on diffinitive-tyyppisesti läsnäolevana uskossa.

Tosin Luther rinnastaa Kristuksen olemisen sananjulistuksen yhteydessä ensin korvissa ja sitten uskossa sydämessä, koska hänen mukaansa "koko Kristus" on ensin kaikkien sanankuulijoiden korvissa ja sitten uskovien sydämessä.²⁰ Koska Kristus kokonaisuudessaan molempien luontojensa puolesta on läsnäoleva niin repletive- kuin diffinitive-ole-

---

ole Lutherin teologiassa siinä, että koko Kristus on läsnä, vaan siinä, miten hän on läsnä.
Ks. myös Schwab 1977, 268.

19 WA 23, 179, 25-30. "Eins das aller höhest und nötigst, das sind die wort 'Nemet, esset, das ist mein leib' u. Das ander ist das sacrament odder leiblich essen des leibs Christi. Nu die wort kan freylich niemand durch den hals ynn den bauch jagen, sondern mus sie durch die oren yns hertz fassen. Was fasset er aber yns hertz durch die wort? Nichts anders denn das sie lauten, nemlich 'den leib fur uns gegeben', welchs ist das geistliche essen."

20 WA 19, 490, 10-12. "Nu sihe, wie gesagt, vermag solchs alles die schwache leibliche stim, das sie zum ersten den gantzen Christum ynn die oren bringet, darnach yns hertz aller, die zuhoren und glewben; ..."

mistavassaankin, niin tästä ei ole syytä tehdä johtopäätöstä, että Kristuksella olisi erityinen repletive-olemistavasta poikkeava läsnäolon tapa myös ihmisen kuuloelimissä tai yleensä sananjulistuksen yhteydessä. Koko Kristuksen läsnäolo sananjulistuksen ulkoisissa muodoissa seuraa parhaiten Jumaluuden omasta repletive-olemistavasta ja koko Kristuksen läsnäolo uskovassa subjektissa taas diffinitive-olemistavasta. Kristuksen voidaan sanoa olevan ulkoisessa evankeliumin sanassa tosin diffinitive, jos tarkoitetaan sananjulistuksen ääntä, johon Kristus on liittynyt. Kristuksen oma olemisen tapa on sananjulistuksessa kuitenkin repletive, joskin Kristus toimii localiter- tai diffinitive-tavalla olevan äänen kautta.

Ulkonaisista armonvälineistä evankeliumin sana on Lutherin mukaan suullista ja kasteen ja "sakramentin" eli ehtoollisen ulkoinen merkki ruumiillista.²¹ Vaikka kasteen ulkoinen merkki on ruumiillinen ja localiter, niin siinäkin Luther ei tuotannossaan johda käsitykseen, että Kristuksen oma olemistapa poikkeaisi repletive-olemistavasta. Kasteessa Jumalan sana on sitoutunut elementtiin toisin kuin julistetussa sanassa ja samoin kuin ehtoollisessa. Sen sijaan kasteen asetussanoista ei seuraa, että vesi millään erityisellä tavalla olisi Kristus. Jumalan läsnäolon tapa

---

21 WA 18, 136, 11-12. "... durchs mündliche wort des Euangelij und durch leypliche zeychen, alls do ist Tauffe und Sacrament."

sanassa määrää hänen läsnäolonsa muodon kasteessa. 22

Ehtoollisen yhteydessä Luther toteaa, että Kristuksen ruumis ja veri leivässä ja viinissä samoin kuin hänen kärsimyksensä ovat vain sanan kautta ihmisille hyödyllisiä. ²³ Sana näin varsinaisesti saa aikaan Kristuksen olemisen diffinitive-tyyppisesti uskovassa subjektissa; ehtoollisessa tällainen läsnäolo on jo tosin alkanut jo leivässä ja viinissä jatkuakseen sitten uskovassa subjektissa. Evankeliumin sana ei ole siten Jumalan lopullista läsnäoloa ihmisessä, sillä ihminen ei tavoita repletive-tavalla olevaa Jumalaa, vaikka hän paljastaakin läsnäolonsa sanassaan. Mutta ulkoinen sana on tekemässä sitä, että Kristus tulisi ihmisen sieluun. Kristus on sanassa sekä Jumaluutensa että

---

22 Grönvik 1968, 174-175 osoittaa, että kaste merkitsee Lutherille Pyhän Kolminaisuuden nimeen kastamista. Grönvik 1968, 178 toteaa myös, että kaikki Kolminaisuuden persoonat ovat kasteessa. Kasteessa siis myös selvästi samalla tavalla kuin evankeliumin sanassa yleensä koko Kolminaisuus on läsnä, kuten Jumaluuden uloskäyvissä töissä on asianlaita. Koska Kristuksen ihmisuus on Jumaluuden kanssa yksi persoona, niin repletive-olemistapa koskee myös Kristuksen verta. Grönvik 1968, 189-191 toteaaakin, että Kristuksen veri on yhdistynyt kasteeseen, mutta Kristus on myös "ikuisena kuninkaana" kasteen subjekti.

Pyhän Kolminaisuuden läsnäolosta kasteessa Lutherin mukaan ks. myös Schwab 1977, 331-332; 337-338. Sanan ja sakramenttien suhteesta Lutherin mukaan ks. myös Grass 1954, 101; Hilgenfeld 1971, 463-466. Vrt., miten Führer 1984, 133 tulkitsee sanan välineet ja sakramentit niiden osana Lutherin mukaan.

23 WA 18, 202, 33-35, 36-37. "Ja auch der leyb und blut ym brod und weyn nichts helffe, Ich will noch weytter reden, Christus am creutze mit alle seynem leyden und todt hilfft nichts, ... Es mus alles noch eyn anders da seyn. Was denn? Das wort, das wort, das wort, ..."
Ks. myös WA 18, 195, 9-22; 202, 38 - 203, 2.

ihmisyytensä puolesta eli näin siis ruumiillisesti ylihistoriallisessa repletive-olemistavassa. ²⁴

Luther on korostanut, että usko merkitsee Kristuksen ja ihmisen yhdistymisen ohella myös Pyhän Hengen erityistä toimintaa, läsnäoloa ja lahjaa ihmisessä. Tosin Luther

---

24 Ei ole täysin onnistunutta rinnastaa Kristuksen ruumiillisuutta ja historiallisuutta, kuten Althaus 1929, 20-21 tekee.

Toivio 1940, 108 yhtyy Althausin käsitykseen Kristuksen ruumiillisuuden ja historiallisuuden rinnastamisesta, mutta myöntää samalla, että ehtoollisen erikoisuus on Kristuksen toden ruumiin ja veren jakaminen. Toivio 1940, 146 toteaa oikein, että ehtoollisessa Kristuksen ruumis syödään sellaisena, kuin se on olemukseltaan. Huom. Sommerlath 1930, 47-49.

Schott 1931, 596-598 ei huomioi Kristuksen erityistä diffinitive-tavan olemista ehtoollisessa Lutherilla todetessaan, että Kristus on ehtoollisessa kuten muussakin sanassa, joskin ihmiset käyttävät ehtoollista ruumiillisesti.

Lyytinen 1962, 82-83 ei erota Kristuksen olemista diffinitive ja repletive konsekraation yhteydessä Lutherilla, mutta toteaa oikein, että ubikviteetti-oppi ei ole Lutherille pelkkä apurakennelma.

Kandler 1982, 34 pitää ubikviteetti-oppia Lutherin ehtoolliskäsityksessä pelkkänä apurakennelmana, kun on kysymys reaaliapresenssin puolustamisesta.

Hunzinger 1908, 189, 5-24 näyttää katsovan, että Kristus on jokaisessa sanan välineessä diffinitive, koska käsitteet diffinitive ja repletive vastaavat käsitteiden "tavoitettavissa oleva" (greifbar) ja "tavoittamattomissa oleva" (ungreifbar) välistä distinktiota; samoin ubikviteetti-oppi on irrelevantti ehtoollisopissa ja merkityksellinen vain muualla kristologiassa. Lutherin ajattelu on kuitenkin hienojakoisempaa, eikä ehtoollisoppia voi myöskään erottaa jyrkästi ubikviteetti-opista, vaikka Kristuksen läsnäolo ehtoollisessa eroakin yleisestä kaikkiallaolemista.

Mahlmann 1969, 203 toteaa, että Lutherin intentioista käsin voidaan yhtyä Melanchtonin ajatukseen, että Kristuksen läsnäolo ehtoollisessa on perusteltava eksegeettisesti eikä Kristuksen omnipresenssistä. Huom. myös Sommerlath 1930, 45.

Lutherin käsityksestä ehtoollisen ja muiden sanan välineiden suhteesta vrt. myös Saarnivaara 1948, 230-234.

Eri sanan muodoista Lutherin ajattelussa ks. vielä Grönvik 1968, 51-54.

nimittää toisinaan Pyhän Hengen teoiksi sekä jumalallista toimintaa "sisäisesti" uskovan subjektin sydämessä että "ulkoisesti" armonvälineiden käytössä.²⁵ Kuitenkin Lutherin jumalallisen todellisuuden läsnäolon oppi dominoituu varsin selvästi Kristuksen persoonan läsnäoloon. Pyhän Hengen toiminta tuntuisi luontevalta selittää osana Pyhän Kolminaisuuden uskon välittämiseen liittyviä uloskäyviä töitä. Lutherin maininnat Pyhän Hengen töistä olisi näin asiallisesti omistettava Pyhän Hengen lisäksi myös Isän ja Pojan persoonille.

Lutherin mukaan seurakunnan kehityksen alkuvaiheissa Pyhä Henki lähetettiin siten, että hän esiintyi kyyhkysen ja tulenliekkien hahmoissa, jotta kirkko olisi tunnistettu tietyistä merkeistä.²⁶ Nämä merkit siis olivat nimenomaisesti Pyhän Hengen ja luodun todellisuuden välisiä ykseyksiä eikä Kolminaisuuden yleistä ulospäinsuuntautuvaa toimintaa. Kuitenkin Lutherin mukaan kirkossa Pyhän Hengen

---

25 WA 26, 506, 4-11. "So kompt der heilige geist und gibt sich auch uns gantz und gar, der leret uns solche wolthat Christi, uns erzeigt, erkennen, hilfft sie empfahren und behalten, nützlich brauchen und austeilen, mehren und foddern, Und thut dasselbige beide, ynnerlich und eusserlich: Ynnerlich durch den glauben und ander geistlich gaben. Eusserlich aber durchs Euangelion, durch die tauffe und sacrament des altars, ..."

26 WA 40 I, 571, 28-32. "Mittitur autem Spiritussanctus dupliciter. In primitiva Ecclesia manifesta ac visibili specie missus est. Hoc modo descendit ad Iordanem super Christum in specie columbae, Super Apostolos et alios credentes in specie ignis. Ista fuit prima missio Spiritussancti, necessaria in primitiva Ecclesia, quam manifestis signis fundari oportebat propter infideles, ut Paulus testatur."
Ks. myös WA 40 I, 331, 14-16.

lähettäminen tapahtuu yleensä toisella tavalla. Jumala lähettää "Poikansa Hengen" "ilman näkyvää" ilmenemismuotoa, kun ihminen uskossa omaksuu sanan. Näin tästä ihminen saa jumalallisia lahjoja. ²⁷ Kun uskossa annetaan Kristus, samassa yhteydessä annetaan Pyhä Henki. ²⁸

Luther näin torjuu ajatuksen, että uskossa olisi läsnä Pyhän Hengen ja luodun olion muodostama ykseys. Näin ollen Jumalan kolmannen persoonan ja toisen persoonan läsnäolon tavoissa uskovassa subjektissa on huomattava ero. Pojan läsnäolossa uskossa keskeisellä sijalla on inkarnoituneen Jumaluuden toisen persoonan asuminen uskovassa subjektissa. Pyhän Hengen läsnäolossa uskossa ei ole siis löydettävissä mitään erityisiä Jumaluuden sisässäpysyvien toimintojen erityislaadusta aiheutuvia läsnäolon moduksia. Pyhän Hengen toiminta uskovassa subjektissa kuten armonvälineissä kuuluu luonteensa puolesta olennaisesti koko Pyhän Kolminaisuuden uloskäyviin töihin, kuten myös Kristuksen toiminta repleti-

---

27 WA 40 I, 572, 16-23. "Altera est, qua Spiritussanctus per verbum mittitur in corda credentium, ut hic dicitur: 'Misit Deus Spiritum filii sui in corda' etc. Illa fit sine visibili specie, Quando videlicet per verbum vocale concipimus ardorem et lucem, qua alii et novi efficimur, qua novum iudicium, novi sensus et motus in nobis oriuntur. Ista mutatio et novum iudicium non est opus humanae rationis aut virtutis, sed donum et effectus Spiritussancti, qui cum verbo praedicato venit, qui fide purificat corda et spirituales motus in nobis parit." Ks. myös WA 40 I, 577, 20-21.

28 WA 40 I, 401, 16-18. "Huic credendum est; ea vox promissionis Abrahae affert Christum, quo fide apprehenso mox donatur Spiritus sanctus propter Christum." Ks. myös WA 40 I, 336, 25-26; 345, 29-30; WA 40 II, 168, 15-16.

ve-olemistavalla sanassa kuuluu niihin. Lisäksi uskossa läsnäoleva inkarnoitunut Kristus on se väline, jolla varsinaisesti koko Pyhä Kolminaisuus Pyhä Henki mukaanluettuna on ihmiselle pelastavalla ja armollisella tavalla läsnäoleva. ²⁹

Lutherin ajattelun pohjalta voimme ajatella, että sanan välineet aikaansaivat Kristuksen läsnäolon diffinitivetyyppisellä tavalla ihmisyksilöissä myös ennen historiallista inkarnaatiota. Aabrahamilla oli Kristus "siunaajana" ja "pelastajana" samalla tavalla kuin inkarnaation jälkeenkin elävissä ihmisissä. ³⁰ Ennen inkarnaatiota toimineiden profeettojenkin lähtökohta oli "luvattu" ja "tuleva" Kristus, josta oli tuleva "inkarnoitunut Jumala". ³¹ Usko on ollut samanlaista riippumatta inkarnaation hetkestä. ³²

---

²⁹ Peters 1960, 60-61 toteaa oikein, että Hengen vaikutus uskossa aiheutuu Kristuksen läsnäolosta, jonka kautta Pyhän Kolminaisuuden persoonat ovat toisiaan erottamatta läsnäolevia.

Grass 1954, 182 huomaa myös, että Lutherin mukaan Pyhä Henki käyttää sekä sanaa välineenään että vaikuttaa sanan jälkeen.

Kolminaisuudesta Kristuksen kasteessa ja kristillisen kirkon kasteessa Lutherin mukaan ks. myös Grönvik 1968, 178.

³⁰ WA 40 I, 390, 14-16. "Hic Christum habere nos oportet qui benedicat et salvet nos, ut Abraham eum habuit Benedictorem et Salvatorem."

³¹ WA 18, 690, 5-8. "Notum est enim apud Christianos, omnia geri per Prophetas in nomine futuri Christi, qui promissus erat, ut incarnatus Deus fieret, Ut voluntas Christi recte dicatur, quicquid ab initio mundi per verbi ministros oblatum est hominibus."

³² WA 40 I, 377, 22-24. "Omnes enim promissiones prae-teritae inclusae fuerunt in futurum Christum. Similiter et fides Patrum in eum inclusa fuit. Igitur fides Patrum

Lutherin mukaanhan Jumalan ulkoinen sana on sisällöltään normaalia verbaalista ilmaisua, ja se on sidottu inhimillisen kielenkäytön muotoihin. Tämä on myös selityksenä siihen, miksi Lutherin mukaan kuitenkin ennen ja jälkeen inkarnaatiota olevan uskoa välittävän sananjulistuksen ulkoisessa sisällössä vallitsee eroja. "Usko" ja "lahjat" eivät Lutherin mukaan muutu, mutta ennen inkarnaatiota katsottiin Kristuksen olevan "tuleva", kun inkarnaation jälkeisenä aikana on Kristus katsottava jo "esille tulleeeksi" ja "läsnäolevaksi".³³ Jos inkarnaation jälkeisenä aikana uskottaisiin Kristus tulevaksi samalla tavalla kuin ennen inkarnaatiota, usko olisi sisällöllisesti virheellistä, koska Kristuksen inkarnaation hetki on kuitenkin kronologisesti jo takanapäin.³⁴ Koska uskossa läsnäoleva

---

eadem fuit quae nostra, ..."
Ks. myös WA 40 I, 385, 21-24.

33 WA 40 I, 378, 10-18. "Haerebat tamen fides Patrum in Christo qui venturus erat, ut nostra haeret in eo qui iam venit. Abraham suo tempore iustificatus est fide futuri Christi; si hodie viveret, iustificaretur fide iam exhibiti et praesentis Christi. Sicut supra dixi de Cornelio qui credebat primum in venturum Christum, admonitus vero a Petro credebat eum iam venisse etc. Itaque diversa tempora non mutant fidem, Spiritum sanctum, dona; eadem enim semper voluntas et cogitatio fuit et est de Christo, in praeteritis Patribus et praesentibus filiis."
Ks. myös WA 40 I, 378, 29 - 379, 11; 550, 30 - 551, 16.

34 WA 40 I, 378, 23-28. "Nobis tamen nullo modo licet (nisi quatenus in extremo die exspectamus eum Redemptorem, qui nos liberaturus sit ab omnibus malis) ad futurum Christum redire. Nam hoc facientes crederemus Christum nondum revelatum, sed adhuc revelandum esse. Atque ita negaremus Christum et omnia eius beneficia, negaremus Spiritum sanctum et mendacem faceremus Deum et ipso facto testaremur eum nondum praestitisse quod pollicitus est, Ut Iudaei faciunt."
Ks. myös WA 40 I, 338, 30-33.

Kristus on sama riippumatta aikakaudesta, niin kolmen läsnäolemisen tavan pohjalta ymmärrettynä hän saa ominaisuuksien vaihdon tähden diffinitive-tyyppisen olemistavan uskossa subjektissa riippumatta inkarnaation ajankohdasta. ³⁵

3.2.2 Salatun Jumalan läsnäolo laissa ja ihmisessä suhteessa Kristuksen läsnäoloon

Lain ja evankeliumin suhtauttaminen oikein toisiinsa on eräs Lutherin teologian keskeisiä kysymyksiä. Luther nimitää ajoittain myös lakia Jumalan sanaksi, sillä Luther kutsuu "De servo arbitrio" -teoksessa sekä lakia että evankeliumia Jumalan sanaksi. Kuitenkin ne eroavat toisistaan, sillä lain tähtäyspiste kohdistuu tekoihin ja evankeliumin uskoon. ³⁶

---

35 Lutherin mukaan evankeliumin sana esiintyy nimenomaisesti suullisen julistuksen sekä kahden sakramentin välityksellä. Huom. **Mannermaa** 1981, 69-70; **Beisser** 1966, 35. Näin on selvää, että evankeliumi on ollut valmiina ennen Raamatun kirjallista muotoutumista. Ks. esim. **WA** 50, 607, 8-11. Varsinainen armonväline on siis julistettu sana, ei niinkään Raamattu-niminen kirja. Huom. **Buchrucker** 1972, 23-24; 29-30; **Führer** 1984, 106-107; **Vajta** 1952, 140-141. Siitä huolimatta evankeliumin sanan vaikutusta ei voida mekaanisesti rajata pelkästään sanan julistamisen aktiin Lutherin mukaan. Vrt. **Eero** 1982, 63-65. Gerhard Ebelingin tulkinnasta Lutherin käsityksestä sanan ja kirjoitetun Raamatun suhteesta ks. **Ebeling** 1960, 507; **Ruokanen** 1982, 192-193. Jumalan armonvälineiden suhteesta Kristuksen mystiseen ruumiiseen Lutherin mukaan ks. **Buchrucker** 1972, 108-112 ja kirkon näkyvyydestä ynnä näkymättömyydestä ks. **Buchrucker** 1972, 134-135; 142. Kirkon näkyvyydestä Lutherin mukaan vrt. myös **Ritschl** 1893, 76-77.

36 **WA** 18, 663, 14-15. "Verba autem Dei dico tam legem quam Euangelion. Lege exiguntur opera, Euangelio fides." Huom. myös **Buchrucker** 1972, 34.

Lutherin mukaan evankeliumin läsnäolo maailmassa on olemassa ainoastaan evankeliumin julistuksessa ja sakramenttien käyttämisessä. Sen sijaan ihminen kuulee lain vaatimuksen kaikkialla luodussa todellisuudessa, joten kyse on luonnollisesta laista. Se vaatii ihmistä tekemään toisille sitä, mitä toivoisi toisten tekevän itselleen.³⁷ Se ilmoittaa jopa Jumalan olemassaolevaksi.³⁸ Laki on siis universaalialia Jumalan ilmoitusta, joka kohtaa ihmistä kaikkialla.³⁹

Lutherin mukaan lailta puuttuu vanhurskauttava luonne, sillä siihen ei ole liitetty "siunausta".⁴⁰ Tämän siunauksen voimme tulkita tarkoittavan inkarnoituneen Jumalan eli Kristuksen lahjoittamista. Koska lailta puuttuu ihmiselle pelastusta lahjoittava luonne, se on Lutherin mukaan ero-

---

37 WA 40 II, 66, 34-37. "Tametsi enim omnes homines 'notitiam quandam naturalem habeant, animis ipsorum insitam', qua naturaliter sentiunt alteri faciendum esse, quod quis velit sibi fieri (Quae sententia et similes, quas legem naturae vocamus, sunt fundamentum humani iuris et omnium bonorum operum), ..."
Ks. myös WA 18, 80, 28-32.

38 WA 18, 80, 18-20. "Denn eynen Gott haben ist nicht Mose gesetz alleyne sondern auch eyn naturlich gesetze, wie Paulus Ro. 1. spricht, das die Heyden wissen von der gottheyt, das eyn Gott sey, ..."

39 Laulaja 1981, 25-26 toteaa, että Lutherin mukaan luonto on itsessään "moraalinen", mistä on suora yhteys luonnollisen lain käsitteeseen. Luonnollisen lain ja jatkuvan luomisen suhteesta ks. Laulaja 1981, 49-52.
Olsson 1971, 442-448 rinnastaa Jumalan työn luodussa ja Jumalan sanan, ks. myös lain ja evankeliumin suhdetta. Lutherin lain ja evankeliumin olemuksesta vrt. Ebeling 1960, 507.
Jumalan ja lain suhteesta ks. myös Wingren 1967, 159-160.

40 WA 40 I, 472, 22-23. "Igitur lex non potest iustificare, quia non est ei addita Benedictio."

tettava "lupauksesta" eli evankeliumista, kuten "taivas ja maa" ovat erillään toisistaan. ⁴¹

Vaikka laki ilmoittaa Jumalan, se ilmoittaa nimenomaisesti inkarnoitumattoman Jumalan olemassaolevaksi. Se paljastaa, kuinka absoluuttisen etäinen itsessään oleva Jumaluus on luodusta todellisuudesta. Lutherin mukaan laki on siinä mielessä "valo", että se ilmoittaa Jumalan armon sijasta "Jumalan vihan" ja ihmisen ansaitseman tuomion. ⁴²

Vaikka Luther toisinaan nimittääkin myös lakia Jumalan sanaksi, niin kuitenkin varsinaisesti Jumalan läsnäolo sanassa merkitsee Lutherin teologiassa läsnäoloa evankeliumissa. Luther toteaa, että Jumala on tavoitettavissa vain silloin, kun hän on "pukeutunut" sanaan. ⁴³ Laki on kuitenkin luonteeltaan universaalia. Tällöin Lutherin maininta Jumalan sitoutumisesta sanaan, jotta hän ilmoittaisi itsensä ihmisille, tarkoittaa nimenomaisesti evankeliumin sanaa. Lutherin mukaan vielä "salattu Jumala majesteettisuudessa"

---

41 WA 40 I, 472, 17-18. "Igitur promissio et lex tam longe inter se ut coelum et terra distant. Lex enim exigit: Fac hoc! Promissio donat: Accipe hoc!"
Lain ja evankeliumin suhteesta Lutherin mukaan vrt. Bring 1968, 110-112.

42 WA 40 I, 485, 28 - 486, 9. "Lex ergo etiam lux est quae lucet et ostendit, non gratiam Dei, non iustitiam et vitam, sed iram Dei Peccatum, mortem, condemnationem nostri apud Deum et inferos."
Ks. myös WA 18, 65, 9-13.

43 WA 18, 685, 16-17. "Sed quatenus indutus et proditus est verbo suo, quo nobis sese obtulit, cum eo agimus, quod est decor et gloria eius, quo Psalmista eum celebrat indutum."

ei määrittele itseään sanalla, vaan on jättänyt itsensä vapaaksi kaikesta. ⁴⁴ Laki paljastaa joka tapauksessa Jumalan absoluutin majesteetin olemassaolevaksi, mutta Jumala ei rajoita siinä omaa majesteettisuuttaan millään tavalla.

Vaikka laki onkin tietyllä tavalla Jumalan ulkoista sanaa, Jumala on kuitenkin siinä samalla tavalla tavoittamaton kuin yleisessä läsnäolossaan luodussa todellisuudessa. Siksi lain ulkoinen julistus ja sen universaali ilmeneminen luodussa ovat itse asiassa eräs Jumalan yleisen läsnäolon ilmenemismuoto. Voimme siis väittää, että niillä ei ole vielä itsessään spesifistä teologisen ontologian alaan kuuluvaa sisältöä. Ulkoisesti julistettu laki sisältää Jumaluuden vain sillä tavalla, kuin Jumala on yleisessä läsnäolossaan läsnä luodussa todellisuudessa. Tämä nivoutuu hyvin yhteen Lutherin maininnan kanssa, jossa hän nimittää lakia "luoduksi". ⁴⁵ Laki ei ole mitään muuta kuin luotu todellisuus, johon Jumala on kätkeytynyt.

Jumalan erityinen läsnäolon tapa evankeliumin sanassa selittyy lopulta vain sillä, että siinä on inkarnoitunut

---

44 WA 18, 685, 21-24. "Caeterum Deus absconditus in maiestate neque deplorat neque tollit mortem, sed operatur vitam, mortem et omnia in omnibus. Neque enim tum verbo suo definivit sese, sed liberum sese reservavit super omnia."
Ks. myös WA 18, 685, 3-5.

45 WA 40 I, 565, 18-20. "Hoc profecto mirabile duellum est, ubi Lex Creatura cum Creatore sic congregitur et praeter omne ius omnem tyrannidem suam in filio Dei exercet, quam in nobis filiis irae exercuit."
Ks. myös WA 40 I, 493, 29 - 494, 27.

Jumala, Pojan ja ihmisyyden muodostama ykseys, tulossa ihmiseen läsnäolevaksi. Näin on siitäkkin huolimatta, että ymmärrämme Kristuksen läsnäolon tavan vielä evankeliumin ulkoisessa julistuksessa repletive-tavan pohjalta.⁴⁶ Toki Kristuksen ihmisuus on myös laissa läsnä repletive, mutta tämä johtuu ainoastaan siitä, että ihmisuus on kaikkialla siellä, missä Jumaluus on. Laissa on lähtökohtana Jumaluden absoluuttinen olemistapa. Evankeliumissa Jumala ei luovu tästä olemistavastaan, mutta on tuomassa inkarnoitunutta Jumalaa läsnäolevaksi eli analyysimme tulkinnan mukaan diffinitive-tavalla asuvaksi ihmisyksilöihin.

Lain vaikutus on myös ontologisesti samanlaista kuin Jumalan jatkuvan luomisen tai luodun todellisuuden ylläpitämisen vaikutus. Lain ulkoinen sana ilmenee Lutherin mukaan erilaisissa maallisessa todellisuudessa olevissa viroissa, jotta inhimillinen yhteiselämä olisi mahdollista.⁴⁷ Vaikka laki periaatteessa on läsnä kaikkialla, sen vaikutus yhteiselämän ylläpitäjänä tehostuu, kun sitä saarnataan ja eksplisiittisesti ilmaistaan.⁴⁸ Saarnattu laki ei kuiten-

---

46 Huom. WA 40 I, 525, 30 - 526, 14.

47 WA 40 I, 479, 30 - 480, 17. "Primus ergo intellectus et usus legum est cohercere impios. Diabolus namque regnat in toto orbe terrarum et impellit homines ad omnia flagitia. Ideo Deus ordinavit Magistratus, Parentes, praeceptores, leges, vincula et omnes ordinationes civiles, ut, si non possint amplius, revinciant saltem diabolo manus, ne pro libidine sua saeviat etc."

48 WA 18, 80, 38 - 81, 3. "Wie wol der teuffel die hertzen so verblend und besitzt, das sie solch gesetz nicht allzeyt fulen, drumb mus man sie schreyben und predigen, bis Gott mit wircke und sie erleuchte, das sie es ym

kaan Lutherin mainintojen perusteella ontologisesti eroa luonnollisesta laista. Samanlainen ontologinen asema on myös vanhan liiton ulkoisilla merkeillä. Ne eivät nimittäin tuoneet Lutherin mukaan Jumalaa läsnäolevaksi.⁴⁹ Tosin Lutherin teologiassahan ennen Kristuksen historiallista inkarnaatiota oli myös käytössä aitoa evankeliumin julistusta, mutta tämä on erotettava erityisistä vanhan liiton merkeistä.

Lain ulkoisen käytön ontologista kuulumista Jumaluuden yleisen läsnäolon piiriin vahvistaa vielä seikka, että Luther katsoo lain vaatimuksen tähtäyspisteen kuuluvan "lihalle" eli ihmisen todellisuudelle ruumiillisena luotuna. Lakia saarnataan, jotta ihminen tekisi hyviä tekoja ja kärsisi ristin vaivaa. Vain "lupaus" eli evankeliumi kuuluu "omaantuntoon" eli varsinaisessa merkityksessä ihmiselle hengelliseen elämään luotuna oliona.⁵⁰ Tosin seikka, että

---

hertzen fulen, wie es ym wort lauttet."

Laulaja 1981, 177-181 muistuttaa, että Lutherin mukaan esivallan puolueeton vallankäyttö on "Jumalan omaa hallintaa" ja että esivallan toiminta johtaa lopulta Jumalaan, joka on "keisari", "ruhtinas", "tuomari" ja muu vastaava.

49 WA 23, 211, 6-7. "... eine figur odder zeichen eins zukünfftigen odder abwesends dinges, wie die geschicht des alten testaments sind, ..."

Ks. myös WA 40 I, 157, 17-20; WA 26, 383, 4-13; 391, 26 - 392, 28; 394, 23-36; 468, 39 - 469, 2.

50 WA 40 I, 469, 23-27. "Ita ut lex dominium habeat in carnem, Promissio vero suaviter regnet in conscientia. Cum hoc modo designaveris utrique suum certum locum, securissime ambulas medius in coelo promissionis, et in terra legis, Spiritu in Paradiso gratiae et pacis, carne in terra operis et crucis."

ihmisen ruumis noudattaa lakia, on Lutherin mukaan seuraus siitä, että ihminen henkisenä luotuna eli "sydämen" kautta ymmärtää lain sisällön ja ohjaa ruumiin toimintoja. ⁵¹ Tässä käytössään emme voi katsoa lailla olevan kuitenkaan mitään ontologisesti Jumaluuden yleisestä läsnäolosta poikkeavia ilmenemismuotoja.

Luther tuntee edellä mainitun lain poliittisen käytön ohella kuitenkin myös lain hengellisen käytön vanhurskauttamisen yhteydessä. Näin lain vaikutuksista voidaan eksplikoida samanlainen distinktio kuin se, joka vallitsee evankeliumin sanan ulkoisen julistuksen ja sen sisäisen vaikutuksen välillä. Evankeliumin sisäinen vaikutushan tarkoittaa Kristuksen läsnäoloa uskossa ihmissubjektissa. Vaikka lain ulkoinen julistus kuuluukin ontologisesti Jumalan yleisen läsnäolon piiriin, niin lain sisäisellä hengellisellä käytöllä sielussa on teologisia erityispiirteitä. Evankeliumin sanalla on näitä Jumaluuden yleisen läsnäolon tavasta poikkeavia erityispiirteitä sekä ulkoisella että sisäisellä käytöllä.

Lutherin mukaan lain erityinen hengellinen käyttö ilmenee siten, että laki näyttää "omalletunnolle" eli hengelliseen elämään luodulle ihmiselle "Jumalan vihan". Tämä tapahtuu

---

51 WA 23, 189, 19-22. "Der leib weis nicht was er thut, lesst sich treiben wie ein thier, Aber das hertz weis wol, was der leib thut. Wo her? Nicht vom nehesten sondern vom wort Gotts, das da sagt: Liebe deinen nehesten."

Ks. myös WA 40 I, 469, 19-23.

selvästi tavalla, joka ylittää lain vaikutuksen ulkoisessa käytössään. Näin laki näyttää erityisellä tavalla omassatunnossa, kuinka etäinen ihminen on absoluutista Jumaludesta, ja tekee tällä tavalla ihmistä "huonommaksi". Laki pakottaa Lutherin mukaan ihmisen pitämään itseään syntisenä ja tuomion ansainneena. Tätä ihminen tosin on jo ennen lain hengellistä käyttöä, mutta ilman sitä ihminen ei suostu tunnustamaan sitä. ⁵² Lutherin mukaan ainoastaan sellaiset ihmiset, jotka ovat joutuneet tällaisen lain hengellisen käytön kohteeksi, tulevat myös evankeliumin antaman armahduksen piiriin. ⁵³ Siis sekä lain hengellinen käyttö omassatunnossa että evankeliumin antama inkarnoituneen Kristuksen läsnäolo ovat sisäkkäisiä tapahtumia, jotka aiheutuvat yksinomaan Jumalan absoluutista tahdosta. Ne ihmiset, joissa absoluutti Jumaluus tahtoo Kristuksen läsnäolevaksi, hän

---

52 WA 40 I, 506, 20-27. "Lex igitur nihil potest, nisi quod sua luce illuminat conscientiam ad peccatum, mortem, iudicium, odium et iram Dei. Ante legem securus sum, non curo peccatum; veniente autem lege ostenditur mihi peccatum, mors, infernus. Hoc certe non est iustificari, sed reum fieri, constitui inimicum Dei, damnari ad mortem et inferos. Est ergo praecipuus legis finis in Theologia, quod homines non meliores, sed deteriores facit, hoc est, ostendit eis peccatum, ut agnitione peccati humilientur, perterrefiant et conterantur et sic ad gratiam et benedictum semen adspirent."
Ks. myös WA 40 I, 400, 16-18; 428, 18-20; 448, 35 - 449, 15; 480, 32 - 481, 25.

53 WA 18, 684, 27-32. "... nihil aliud agi vides quam praedicari et offerri divinam misericordiam in mundo, quam solum afflicti et morte vexati cum gaudio et gratitudine suscipiunt, ut in quibus iam lex suum officium, id est cognitionem peccati complevit. Illi vero, qui legis officium nondum sunt experti, nec agnoscunt peccatum, nec mortem sentiunt, contemnunt misericordiam promissam eo verbo."

panee myös lain hengellisen käytön kohteeksi. ⁵⁴

Kuten evankeliumi vaikuttaa sielussa Kristuksen eli inkarnoituneen Jumalan läsnäolon, tietyllä tavalla analogisesti laki vaikuttaa salatun Jumalan erikoisen läsnäolon, joka poikkeaa Jumaluuden yleisestä läsnäolosta ja jolla on erityinen teologinen luonne. Lutherin mukaan ihmisen ruumis ja mieli eivät voi sietää ja "elää" Jumaluuden "majesteetissa" läsnäolossa vaan ainoastaan inkarnoituneen Kristuksen läsnäolossa. ⁵⁵ Kuitenkin laki "tappaa" ihmisen, jotta hän Kristuksen läsnäolossa eläisi. Laki ottaa pois ihmiseltä "omantunnon rauhan" ja pitää näin "teologisessa" mielessä ihmistä vankinaan. ⁵⁶ Kun nämä Lutherin maininnat

---

54 Huom. WA 18, 632, 30-32; 684, 34-40; 686, 4-11; 689, 26-28.

Lain hengellinen käyttö on Lutherin mukaan samalla tavalla Pyhän Hengen erityistä toimintaa kuin uskon vaikuttaminen evankeliumin yhteydessä. Huom. Prenter 1954, 216. Myös samassa verbaalisessa sanomassa voi olla sekä lain että evankeliumin ilmoitusta, ja Pyhän Hengen toiminnasta riippuen omassatunnossa on joko laki tai evankeliumi hallitseva. Huom. Prenter 1954, 289.

55 WA 40 I, 75, 27 - 76, 13. "Sed cur Apostolus addit: 'Et a domino nostro Iesu Christo?' Num non satis erat dicere: 'A Deo patre nostro?' Cur ergo annectit Iesum Christum cum Patre? Saepe audistis a nobis hunc canonem in sacris literis diligentissime observandum, ut abstineamus a speculatione Maiestatis, quae humano corpori intolerabilis est, multo magis menti. 'Non videbit me homo, dicit scriptura, et vivet.'" Ks. myös WA 40 I, 78, 14-18; 99, 11-20.

56 WA 40 I, 522, 14-23. "Sicut ergo civiliter conclusio vel carcer est ipsa afflictio corporalis, qua conclusus usu corporis sui privatur, Ita Theologice carcer est perturbatio et anxietas animi, qua conclusus privatur pace conscientiae et quiete cordis. Non tamen in aeternum, ut ratio iudicat, cum istum carcerem sentit, sed 'in futuram fidem'. Erigendus est igitur et consolandus animus sub lege conclusus hoc modo: Frater, conclusus

sijoitetaan analyysimme kokonaistulkintaan, voimme ymmärtää, että lain hengellinen käyttö merkitsee majesteettisuudessaan olevan Jumaluuden erityistä läsnäoloa ihmisen sielussa.

Näin salatun Jumalan erityinen läsnäolo lain hengellisessä käytössä ja Kristuksen erityinen läsnäolo uskossa ovat Luther-analyysimme pohjalta ymmärrettynä sisäkkäisiä tapahtumia. Kun Lutherin mukaan Jumala näyttää olevan lain tähden kaukana, hän onkin itse asiassa "lähimpänä".⁵⁷ Taivas ja helvetti ovat ihmisessä samalla kertaa yhtyneinä.⁵⁸ Kuitenkin salatun Jumalan ja Kristuksen läsnäolo omassatunnossa ovat paradoksaalisesti samalla myös eksklusiivisia tapahtumia, sillä Luther toteaa myös, että laki ja Kristus eivät voi yhdessä "tulla" ja "hallita" omassatunnossa.⁵⁹

---

quidem es; sed scias hoc non agi, ut perpetuo in isto carcere conclusus teneris, quia scriptum est Concludi nos in futuram fidem. Affligeris ergo illo carcere non in perniciem tuam, sed ut per Semen benedictionis recreeris; Lege occideris, ut per Christum vivificeris." Ks. myös WA 40 I, 428, 15-16; 492, 11-22; 558, 15-20.

57 WA 40 II, 33, 27-29. "Item noverunt Deum tum proxime adesse, cum longissime apparet abesse, Tum maxime esse misericordem et Salvatorem, cum videtur maxime irasci, affligere et perdere."

58 WA 40 I, 523, 13-17. "Ista ergo duo contraria coniungenda sunt, quae re ipsa diversissima sunt. Quid enim magis contrarium quam metuere et perhorrescere iram Dei et similiter sperare in misericordia eius? Alterum infernus, alterum coelum est, et tamen ea oportet esse in corde coniunctissima."

Ks. myös WA 40 I, 503, 12-18.

Huom. Rückert 1972b, 100 katsoo, että Lutherin mukaan Jumala ilmoittaa todellisen olemuksensa vain evankeliumissa, mutta peittää sen laissa.

59 WA 40 I, 114, 13-17. "Aut enim Christus stabit et Lex

Kristuksen läsnäolo uskossa on katsottava muista "predicatio identica" -kappaleen ykseysistä ja niiden kaltaisista unioista siinä suhteessa poikkeavaksi, että Kristus ei muodosta yhdistymistä koko ihmisen olemistodellisuuden kanssa. Ihminen huomaa "lihassaan" esimerkiksi "vihaa", "murheellisuutta" ja Jumalaa vastaan suuntautuvaa "kärsimättömyyttä" ynnä muita pahoja asioita. Näiden läsnäolo tarkoittaa Lutherin mukaan sitä, että siinä määrin Kristus on poissa (abest), tai sitä, että Kristuksen läsnäolo (adest) on voimatonta tai heikkoa.⁶⁰ Kun on kysymys epäuskoi- sesta ihmisestä, niin ei ainoastaan jokin "osa" ihmisestä ole "lihaa", vaan koko ihminen on "lihaa", jopa koko ihmiskunta on sitä.⁶¹ Epäuskoinen ihminen on "lihaa", mutta uskovakin on sitä siltä osin, kuin hänessä on tähteitä "li-

---

peribit, aut Lex stabit et Christus peribit. Christus et Lex nullo modo possunt simul convenire et dominari in conscientia. Ubi dominatur iustitia legis, ibi non potest dominari iustitia gratiae, Et vicissim: ubi dominatur iustitia gratiae, ibi non potest dominari iustitia legis. Oportet alteram cedere alteri."
Ks. myös WA 40 I, 329, 21-23; 330, 28-29; 525, 29-30; 542, 30-35.

60 WA 40 I, 537, 24-29. "Sic, si Christum inspicio, totus sanctus et purus sum, nihil plane sciens de lege, Christus enim est fermentum meum. Si vero meam carnem inspicio, sentio avaritiam, libidinem, iram, superbiam etc., Timorem mortis, tristitiam, pavorem, odium, murmurationem et impatientiam contra Deum. Quatenus ista adsunt, eatenus abest Christus, aut si adest, infirme adest."

61 WA 18, 742, 6-10. "... quod non una portio vel praestantissimum aut principalis pars hominis sit caro, sed totum hominem esse carnem, Nec id solum, sed totum populum esse carnem, Atque ne hoc quidem satis, sed totum genus humanum esse carnem. Christus enim dicit, Quod natum est ex carne, caro est."
Ks. myös WA 18, 741, 5-7; 774, 19-28; WA 40 I, 243, 26 - 244, 18.

hasta".⁶²

Pyhän Kolminaisuuden eri persoonien muodostamat ykseydet luodun todellisuuden kanssa kuten ehtoollisen sakramentin ykseyskin ovat luonteeltaan sellaisia, että ykseyksillä on tietty alkuhetki, josta alkaen ne ovat voimassa. Uskossa tapahtuvassa Kristuksen ja uskovan välisessä yhdistymisessä on tähän nähden kuitenkin eroja. Vaikka Kristus inkarnoituiinkin maailmaan tiettyinä historian hetkenä, niin yksityiseen kristittyyn hän tuleeekin Lutherin mukaan "päivittäin" "hengellisesti".⁶³ Tämä Kristuksen "päivittäinen" tuleminen on sidoksissa uskoon, joka sekin tulee samalla tavalla "päivittäin".⁶⁴ Luther täsmentää sanottavansa vielä siten,

---

62 WA 18, 745, 6-10. "Nos manifeste separamus carnem et spiritum tanquam res pugnantes dicimusque cum oraculo divino, hominem, qui non est renatus per fidem, esse carnem. Deinde renatum non amplius carnem esse dicimus, quam secundum reliquias carnis, quae adversantur primiciis accepti spiritus."
Ks. myös WA 18, 735, 29-31; WA 40 I, 348, 15-17; 431, 27 - 432, 16.

63 WA 40 I, 523, 31 - 524, 15. "Hoc Paulus dicit pro tempore plenitudinis, quo Christus venit. Tu vero accommoda non solum ad tempus illud, sed etiam ad affectum. Quia, quod gestum est historice et temporaliter, quando Christus venit: legem abrogavit et libertatem ac vitam aeternam in lucem produxit, Hoc privatim quotidie fit Spiritualiter in quolibet Christiano, ..."
Ks. myös WA 40 I, 536, 25-29.

64 WA 40 I, 538, 27-34. "Quaquam ergo 'Christus est heri et hodie et dem in saecula', Et quaquam Evangelium et fidem habuerit Adam et omnes pii ante Christum, Tamen semel Christus venit praefinito tempore, semel venit et fides, cum Apostoli Evangelium per totum mundum praedicaverunt. Deinde quotidie etiam venit spiritualiter Christus, Venit et per verbum Evangelii quotidie fides, fide autem praesente cogitur cedere paedagogus cum suo tristi et molesto officio. Tunc autem Christus

että Kristuksen "päivittäinen" tuleminen tarkoittaa jatkuvaa tulemista "kullakin hetkellä" (singulis horis).⁶⁵

Lutherin lausumien perusteella voidaan todeta, että uskossa ilmenevä Kristuksen ja yksityisen ihmissubjektin välinen unio syntyy joka hetki erikseen armonvälineiden tuoman sanan välityksellä. Kristuksen ja kristityn välisen yhdistymisen jatkuva voimassapysyminen on näin ollen riippuvaista siitä, että ihminen on jatkuvasti evankeliumin sanan välineiden käytön kohteena ja että Jumala salatulla päätöksellä antaa niiden vaikuttaa ihmisessä jatkuvasti uskoa eli Kristuksen yhdistymistä hänen kanssaan.

Sana ei pelkästään synnytä uskoa, vaan se myös pitää sitä yllä. Kristuksen jatkuva välittäminen sanassa merkitsee näin myös uskonelämän ja Kristuksen läsnäolon jatkuvuutta. Käsitys Kristuksen välittämisen jatkuvasta luonteesta merkitsee kuitenkin sitä, että Lutherin ajattelun pohjalta ei ole mielekäästä tehdä teologista distinktiota uskon syntymisen ja ylläpitämisen sekä samalla myös Kristuksen ja uskovien subjektin unioitumisen alkamisen ja union pysymisen välillä. Pyhä kaste on kertakaikkisena ja perustavana sakramenttina alku uskonelämälle ja Kristuksen läsnäololle,

---

spiritualiter venit, quando subinde magis magisque agnoscimus et intelligimus, quae ab ipso donata sint nobis, ..."

65 WA 40 I, 550, 24-25. "Deinde ille idem Christus qui semel in tempore venit, quotidie et singulis horis ad nos in spiritu venit."

mutta kasteeseen liittynyt evankeliumin sana ei yksistään saa aikaan Kristuksen ja ihmisen yhdistymisen jatkuvaa voimassapysymistä, vaan tämän tekee sen ohella jatkuva Kristuksen tuleminen evankeliumissa. ⁶⁶

Kristuksen ja uskovan subjektin välisen yhdistymisen eräs erityispiirre on myös sen salattu luonne. Kristuksen persoonan ykseydessä sana ehdottomasti aiheutti Kristuksen sikiämisen Mariassa, ja Kristuksen asetuksen mukaan suoritettussa ehtoollisessa konsekraation sanoista ehdottomasti seuraa leivän oleminen Kristuksen ruumis. Kuitenkin ulkoinen evankeliumin sana ei vielä välttämättä aikaansaa sitä, että Kristuksen ja ihmisen välillä syntyy unio. Tätä ei nimittäin Jumalan salattu tahto automaattisesti lupaa. Kristuksen yksityiseen ihmiseen unioitumisen edellytyksenä on evankeliumin sanan oikean välittämisen ohella, että absoluutti Jumaluus päättää lahjoittaa sanassa ihmiselle

---

66 Rückert 1972b, 100 toteaa oikein, että uskon syntyminen ei ole Lutherin mukaan mikään kertakaikkinen hetki, vaan se on prosessi.

Tässä yhteydessä on todettava, että etenkin suomalaisessa luterilaisessa perinteessä luterilaisen ortodoksian ja pietismin pohjalta mielletty käsite "uskoon tuleminen" on aiheuttanut Lutherin alkuperäisiin näkemyksiin verrattuna enemmän sekaannusta kuin selvennystä. Lutherin ajattelusta on mahdotonta löytää tukea väitteelle, että ihmisen elämässä olisi jokin määrätty hetki, jolloin usko tai Kristus tulisi ihmiseen sellaisella tavalla, että tätä hetkeä seuraavina ajankohtina Kristuksen ei tarvitsisi enää tulla ihmiseen kyseisellä tavalla. Kristuksen tuleminen ihmiseen on ontologisesti aina samanlaista riippumatta siitä, onko Kristus tullut jo ihmiseen edeltävinä ajanhetkinä. Ainoa kertakaikkinen uskoa synnyttävä tapahtuma ihmisen elämässä on pyhä kaste, joka kertakaikkisena sakramenttina on pohja kaikille muille sanan välineiden käytöille ihmisessä.

uskon eli Kristuksen asumaan. Luther toteaa välttämättä salatuksi kaiken sen, mitä uskotaan. ⁶⁷

Kun evankeliumin sana tuo Kristuksen uskovaan subjektiin, niin toisaalta on kysymys siitä, että Kristuksen täytyy joka hetki tulla ihmiseen uudestaan läsnäolevaksi. Toisaalta on myös kysymys siitä, että Kristuksen läsnäolon ala ihmisessä ja hänen sielussaan tulisi yhä suuremmaksi, jolloin "lihan" osuus vähenisi. ⁶⁸ Uskon salattuun luonteeseen kuuluu, että Kristuksen läsnäolon määrää ihmisessä ei voi havaita. Myöskään ei voida laatia mitään mallia, joka selittäisi, missä osassa ihmisen sielua Kristus on läsnä ja missä hän ei ole läsnä. Sen sijaan tiedetään, että Kristus on kokonaisuudessaan läsnä siellä, missä hän ylipäänsä on läsnä. Kristuksen osittaisen läsnäolon ihmisessä voisi selittää Lutherin ajattelun pohjalta myös siten, että Kristus on jopa koko ihmisessä läsnä. Kuitenkin tällainen Kristuksen läsnäolo ei ole läpäissyt ihmisen olemista kokonaisuudessaan.

Se olemisen muoto ihmisessä, jota Kristuksen läsnäolo ei ole läpäissyt, on lain hallittavissa, sillä lain hengellinen käyttöhan edeltää teologisesti Kristuksen lahjoittamista evankeliumin sanassa. Joka tapauksessa laki ja Kristus

---

67 WA 18, 633, 7-8. "Ut ergo fidei locus sit, opus est, ut omnia quae creduntur, abscondantur."
Huom. myös WA 18, 675, 26-35; 782, 8-11.

68 Huom. WA 40 I, 550, 25-29.

ovat eksklusiivisessa suhteessa keskenään ihmisen omassa-tunnossa. Kun Kristus on läsnäoleva, laki ei Lutherin mukaan ainoastaan joudu luopumaan ihmisen hallitsemisesta, vaan sen tulee "poistua" omastatunnosta. 69

Kristuksen ja lain eksklusiivisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö ihmisessä voisi olla samalla hetkellä kaksi omantunnon tai sielun tilaa, joissa toisessa Kristus on yhdistynyt ihmiseen ja toisessa salattu Jumala ahdistaa häntä lain hengellisessä käytössä. Koska ihmisessä on vielä "lihaa" eli Kristuksen läsnäolon puutetta, laki on Lutherin mukaan tarpeellinen sekä syntien hillitsemiseksi että "tien" tekemiseksi Kristukselle. Tämän johdosta Kristus "keskeytymättä" saapuu ihmiseen hengellisesti. 70 Lain

---

69 WA 40 I, 558, 33 - 559, 15. "Discat igitur pius Legem et Christum duo contraria esse, prorsus incompatibilia: praesente Christo lex nullo modo dominari, sed cedere debet e conscientia et relinquere cubile (quod angustius est, quam ut duos possit capere, Esai. 28.) soli Christo. Is solus dominetur in iustitia, securitate, laetitia et vita, ut conscientia laeta obdormiat in Christo sine ullo sensu legis, peccati et mortis."

Se, mitä Luther mainitsee Kristuksen ja lain olemisen eksklusiivisesta luonteesta omastatunnossa (conscientia), hän toteaa analogisella tavalla myös sydämes-tä (cor). WA 40 II, 19, 25-26.

Käsitteiden sydän ja omatunto voidaan katsoa ilmentävän erilaisia sielun eli ihmisen hengellisen elämän osa-alueita, jotka molemmat liittyvät toki koko sieluun. Lutherin ajattelusta on eksplikoitu distinktio, jonka mukaan sydän on ihmisen tekoihin johdettava ja omatunto niitä arvioiva tekijä, kuten Laulaja 1981, 44-46 analysoi.

Kristuksen ja lain eksklusiivisuudesta Lutherilla ks. myös WA 40 I, 260, 26 - 261, 28; 559, 21-27.

70 WA 40 I, 537, 29-34. "Hic opus est adhuc paedagogo qui fortem asinum, Carnem, exercent et vexet, ut hac paedagogia minuantur peccata et Christo via paretur. Christus enim, ut semel secundum tempus corporaliter

hengellinen käyttö jopa "mitä sitkeimmin riippuu omassatunnossa", ja sen lopettaminen on vaikeaa. ⁷¹

Käsitys lain ja Kristuksen eksklusiivisuudesta johtaa sellaiseen tulkintaan, että Kristuksen sisältävä ja ilman Kristusta oleva sielun osuus eivät sulaudu millään tavalla yhteen ihmisen sielussa eli hengellisen elämän paikassa. Vaikka ihminen ei jakaannukaan ulkoisesti kahdeksi eri ihmisyksilöksi, niin ihmisen sielussa on kaksi totaalisesti erilaista todellisuutta. Toisessa Kristus kommunikoi ihmiselle jumalallisia ominaisuuksiaan ja vaikuttaa hänessä hyvää. Toisessa taas Kristus ei ole läsnä, jolloin salatulla Jumalalla on mahdollista ahdistaa häntä laissa ja näin ilmentää hänessä Jumalan absoluuttista eroa ihmisyksilöön nähden. Kuitenkin vain osittaisesti ihmisessä oleva Kristus pystyy ottamaan kannettavakseen koko ihmisen syntisyyden. Tosin myös salatun Jumalan läsnäolo lain hengellisessä käytössä on siinä mielessä totaalista, että hän osoittaa koko ihmisen syylliseksi. Vaikka lain aikaansaamaa salatun Jumalan ja evankeliumin lahjoittamaa Kristuksen läsnäoloa ei voida harmonisoida ihmisen hengellistä elämää koskevassa

---

venit, totam legem abrogavit, peccatum abolevit, mortem et infernum destruxit, Ita spiritualiter sine intermissione ad nos venit et ista perpetuo in nobis exstinguit atque occidit."

71 WA 40 I, 493, 11-13. "Sed ista legis duratio spiritualis tenacissime haeret in conscientia; ideo difficillimum est homini qui Theologico usu legis exercetur, finem legis attingere."

Ks. myös WA 40 I, 276, 14-19; 526, 21-32; 537, 35 - 538, 26.

tarkastelussa, Kristuksen läsnäollessa uskossa laki vaikuttaa oikein ihmisen ruumiillisessa elämässä. ⁷²

Salatun Jumalan läsnäolon tapa lain hengellisessä käytössä muistuttaa tietyssä mielessä "predicatio identica" -kappaaleen ykseyksiä. Onhan salatun Jumalan läsnäolossa ihmisen sielussa jonkinlaisia ontologisia yhtäläisyyksiä Kristuksen evankeliumin lahjoittamisen yhteydessä olevaan läsnäoloon nähden. Kuitenkaan ei ole syytä puhua varsinaisesta ykseydestä tai uniosta salatun Jumalan ja ihmisen sielun tai koko ihmisen välillä.

Jumalan läsnäolon tapa lain hengellisen käytön yhteydessä ihmissielussa muistuttaa paremminkin Jumalan läsnäoloa ulkoisessa evankeliumin sanassa. Kun Jumala paljastaa lain hengellisessä käytössä absoluuttisen suuruutensa, tämä on eräänlainen paralleeli Jumalan olemiselle evankeliumin sanassa. Voimme tulkita niin, että kummassakin tapauksessa Jumala paljastaa jotakin olemuksestaan luodussa entiteetissä muodostamatta kuitenkaan varsinaista teologista ykseyttä tai muuta uniota. Lain hengellisen käytön yhteydessä tämä

---

72 Huom. WA 40 I, 558, 24-29.

Tulkintamme mukaan lain poliittinen käyttö ei ole ontologiselta luonteeltaan teologista. Kuitenkin lain hengellisellä käytöllä ihmisen sielussa on jo spesifinen teologinen sisältö. Martikainen 1987, 48-53 esittää tutkimuksemme kanssa analogisen analyysin lain asemasta teologisena oppina todetessaan, että laki on teologista oppia vaatiessaan ihmiseltä uskoa ja osoittaessaan ihmisen epäuskon, mutta moraalisisessa mielessä eli johdattaessa ihmisiä hyviin tekoihin laki ei vielä kuulu teologiseen oppiin.

tapahtuu ihmissielussa ja evankeliumin ulkoisen julistuksen yhteydessä julistetussa sanassa. Edellisessä tosin paljastuu Jumalan ominaisuuksista viha ja jälkimmäisessä läsnäolevuus ja pelastavaisuus.

Analyysimme tulkinta Lutherin käsityksestä lain eri käytöistä johtaa näin sellaiseen malliin, jossa Jumalan läsnäolon tapa lain käytössä on ontologisesti ikään kuin yhden vaiheen jäljessä, jos sitä verrataan evankeliumin käyttöön. Lain ulkoinen julistus pysyy vielä Jumalan yleisen läsnäolon tasolla, kun taas evankeliumin ulkoinen julistus paljastaa repletive-olevan Jumalan armolliseksi ja inkarnoitu-neeksi. Lain sisäinen käyttö ihmisen sielussa taas on erittäin suuresti analoginen evankeliumin ulkoisen käytön kanssa; tosin se paljastaa repletive-olevan Jumalan armottomaksi, rankaisevaksi ja inkarnoitumattomaksi. Evankeliumin sisäinen käyttö taas lopullisesti on inkarnoituneen Jumalan yhdistymistä ihmisen kanssa, jollainen läsnäolon tapa lain käytöltä siis ehdottomasti puuttuu.

Jumalan läsnäolo sanassa samoin kuin salatun Jumalan toiminta laissa ovat vielä Kolminaisuuden ulospäinsuuntautuvia töitä, jotka omistetaan kaikille persoonille yhteisesti. Vaikka niiden pelastava luonne ja ilmenemisen tapa ovat erilaisia, voimme löytää niistä tiettyjä ontologisesti samanlaisia piirteitä. Luther ei kuitenkaan rakenna tästä itse mitään teoriaa.

3.3 Kristuksen ja ihmisen yhdistyminen

3.3.1 Kristuksen universaali oleminen kaikkien ihmisten synnissä

Ihmisen vanhurskauttamiseen liittyy Kristuksen yksityisessä uskovassa subjektissa asumisen ohella Lutherin mukaan, että Kristus on antanut "itsensä" ja lahjoittanut kaiken "työnsä", "kärsimyksensä", "viisautensa" ja "vanhurskautensa" ja sovittanut ihmiset Isän Jumalan kanssa, jotta he jälleen tulisivat vanhurskaiksi. ¹ Samalla, kun Kristus "lahjoittaa" yksityiselle ihmiselle oman persoonansa, hän "omaksuu" ihmisen syntisen luonnon itseensä. ²

Jotta Kristus voisi Lutherin mukaan sovittaa ihmiskunnan, hänen tulee omaksua itseensä "koko maailman" synti. Tämä tapahtuu Lutherin mukaan siten, että ihmisten tekemät synnit tulevat Kristuksen "ominaisuudeksi", ja niin niihin tulee suhtautua siten, että hän olisi ne itse tehnyt. ³

---

1 WA 26, 505, 39 - 506, 3. "Der Vater gibt sich uns mit hymel und erden sampt allen creaturen, das sie dienen und nütze sein müssen. Aber solche gabe ist durch Adams fal verfinstert und unnütze worden, Darumb hat darnach der son sich selbs auch uns gegeben, alle sein werck, leiden, weisheit und gerechtigkeit geschenckt und uns dem Vater versunet, damit wir widder lebendig und gerecht, auch den Vater mit seinen gaben erkennen und haben möchten."

Ks. myös WA 26, 502, 18-20; 25-34.

2 WA 40 I, 443, 23-24. "Sic feliciter commutans nobiscum suscepit nostram peccatricem et donavit nobis suam innocentem et victricem personam."

3 WA 40 I, 435, 15-19. "... premitur eius innocentia

Kristuksen ominaisuuksiksi ei kommunikoidu ihmisen synnit ainoastaan silloin, kun Kristus on uskossa hänessä läsnä, vaan Kristus saa universaalisti kaikkien ihmisten synnit. Kun näin ihmiseksi tullessa Kristuksessa on omaksuttuna kaikkien ihmisten synnit, Lutherin mukaan inkarnoituneen Kristuksen tuli tämän johdosta "kärsiä kuolema".⁴

Seikka, että Kristus on sekä ihminen että Jumala, ei ole välttämätön ainoastaan Kristuksen läsnäololle uskossa. Se liittyy myös siihen, että Kristus on ottanut itseensä kaikkien ihmisten synnit. Luther toteaa eksplisiittisesti, että nimenomaisesti Kristuksen "ruumis" on se paikka, jossa hän kantaa ihmisten syntejä.⁵ Kristus omaksui syntisten ihmisten "lihan ja veren" ja näin myös heidän kaikki syntinsä. Näin Kristus tavoitettiin väärintekijöiden joukosta, ja lain näkökulmasta hän oli itse väärintekijä, jonka oli kuoltava.⁶

---

peccatis et reatu totius mundi. Quaecunque peccata Ego, Tu et nos omnes fecimus et in futurum facimus, tam propria sunt Christi, quam si ea ipse fecisset. In Summa, Oportet peccatum nostrum fieri Christi proprium peccatum, aut in aeternum peribimus."
Ks. myös WA 40 I, 436, 24-26.

4 WA 23, 704, 32-34. "Denn sol er auffaren, muste er zuvor her unter faren, das ist, er müste warer natürlicher Mensch werden, aller Welt sunde auff sich nemen, den Tod leiden u."
Ks. myös WA 40 I, 434, 30-36.

5 WA 40 I, 224, 20-22. "Sed Deus misit unigenitum filium suum in mundum, ut nos per eum vivamus. Is crucifixus, mortuus est pro te et obtulit peccata tua in corpore suo."
Ks. myös WA 40 I, 274, 23-25.

6 WA 40 I, 434, 16-20. "Christus autem non solum inventus

Kristuksen uppoutuminen kaikkiin synteihin ruumiillisesti on selitettävissä siten, että Kristuksen ruumiilla on osallisuus jumalallisen luonnon ubikviteetista. Puhdas Jumaluus ei mitenkään itse tule osalliseksi luodun todellisuuden ominaisuuksista. Kristuksen ihmisuus on kuitenkin luodun todellisuuden osa ja saa ihmisenä osallisuuden olioiden ominaisuuksista myös silloin, kun hän tulee persoonan sisäisen ominaisuuksien vaihdon tähden kaikkiin olioihin läsnäolevaksi repletive. Kristuksen uppoutuminen kaikkien ihmisten synteihin ei vielä näytä edellyttävän repletive-tavasta poikkeavia olemistapoja. Näin ei ole välttämätöntä, että Kristuksen ruumiin täytyisi olla tässä yhteydessä kaikissa ihmisissä jumalallisen repletive-olemistavan lisäksi myös diffinitive-tyyppisesti.

Kristuksen uppoutumisessa kaikkien ihmisten synteihin on ongelma, miten tällä tavalla Kristuksen osaksi tuleva synti suhtautuu hänen omaan synnittömyyteensä. Luther toteaa suoraan, että Kristus on "omassa persoonassaan" viaton, mutta kiroukseksi hän on tullut ainoastaan "meidän" eli

---

est inter peccatores, sed etiam ipse sua sponte et Patris voluntate voluit esse socius peccatorum, assumpta carne et sanguine eorum qui peccatores, Latrones et immersi sunt omnibus peccatis. Cum ergo lex eum inter latrones invenit, ut latronem condemnavit et occidit." Ks. myös WA 40 I, 433, 23-32; 434, 26-28. Syntien tulemisesta Kristuksen ruumiille Lutherin mukaan ks. myös H.-M. Barth 1967, 69-70. Syntiinlankeemuksen merkityksestä Kristuksen kahden luonnon välisessä suhteessa huom. esim. R. Schwarz 1966, 307.

syntisten ihmisten tähden. ⁷ Tarkasteltaessa siis Kristuksen persoonaa eli siis jumalallisen ja inhimillisen luonnon muodostamaa ykseyttä itseään Kristus ei ole tehnyt syntiä. Sen sijaan, kun Kristus "omaksui ruumiiseensa" kaikkien ihmisten synnit, laki käsitteli häntä syntisenä. ⁸

Kristuksen oleminen kaikessa synnissä muistuttaa siis "predicatio identica" -kappaleen tyyppisiä ykseyksiä ja unioita siltä osalta, joka koskee ihmisten syntien kommunikoitumista Kristukselle. Kristuksen oleminen ihmisten synnissä eroaa kuitenkin varsinaisista ykseyksistä ja unioista siinä, että Kristuksen ominaisuudet eivät kommunikoidu ihmiselle. Tämä tapahtuu vasta uskossa olevassa uniossa Kristuksen ja ihmisen välillä. Kuitenkin Kristuksen universaalissa olemisessa maailman synnissä on seuraus, että tällä tavalla tarkasteltuna Kristus on yksipuolisen ominaisuuksien vaihdon tähden synnin tekijä. Tarkasteltaessa taas persoonaa itsessään hän on jumalallisen puhdas.

Kristuksen ristinkuolemassa tapahtuneen sovituksen merkitys

---

7 WA 40 I, 433, 15-18. "Non enim dicit Christum factum Maledictum pro se, sed 'pro nobis'. Est ergo Emphasis in particula: 'pro nobis.' Nam Christus, quod ad suam personam attinet, est innocens."
Ks. myös WA 40 I, 435, 13-16.

8 WA 40 I, 433, 32 - 434, 14. "In summa, qui habet et portat omnia omnium peccata in corpore suo. Non quod ipse commiserit ea, sed quod ea a nobis commissa susceperit in corpus suum, pro illis sanguine proprio satisfactorius. Itaque Lex illa generalis Mosis comprehendit eum, quamvis pro sua persona inno...centem, quia invenit eum inter peccatores et Latrones."
Näin myös Mannermaa 1981, 19-21.

perustuu Lutherilla juuri Kristuksen ihmisyyden ja Jumaluuden väliseen jännitteeseen. Koko persoonaan on omaksuttu synti nimenomaisesti ihmisyyden kautta. Kuitenkin synti itse on peräisin persoonan ulkopuolelta. Jumalallinen luonto on itsessään ja alkuperäisesti vanhurskas, ja tämä vanhurskaus on myös kommunikoitu koko persoonaan.

Lutherin mukaan Kristuksen ollessa "suurin ja ainoa syntinen" ja "ikuinen ja voittamaton vanhurskaus" täytyy näiden ristiriitaisten ominaisuuksien kamppailla keskenään.⁹ Vaikka Kristus kärsi ja kuoli ristillä omaksumansa synnin tähden, kuolema ei Lutherin mukaan pystynyt pitämään hänestä lopullista otetta, koska hän on "jumalallinen ja ikuinen" persoona. Tämä oli syynä Kristuksen ylösnousemukseen kolmantena päivänä ja siihen, että hän nyt elää ikuisesti.¹⁰

---

9 WA 40 I, 439, 13-17. "Sed quia in eadem illa persona quae est summus, maximus et solus peccator, est quoque aeterna et invicta iustitia, ideo congregiuntur illa duo: summum, maximum et solum peccatum et summa, maxima et sola iustitia. Hic alterum cedere et vinci necessario oportet, cum summo impetu concurrant et collidantur."

10 WA 40 I, 443, 25-34. "... quia Christus ipse volens pro nobis factus est Maledictum, Ego, inquiens, pro mea persona humanitatis et divinitatis Benedictus sum et plane nullius rei egeo, Sed exinanibo me, assumam vestem et larvam vestram, atque in ea obambulabo et mortem patiar, ut vos a morte liberem. Atque cum ita gestaret in nostra larva peccatum totius mundi, comprehensus, passus, crucifixus, mortuus et pro nobis Maledictum factus est. Quia vero divina et aeterna persona erat, impossibile fuit Morti tenere eam. Ideo resurrexit die tertia a morte et nunc in aeternum vivit nec amplius invenitur in ea Peccatum, Mors et larva nostra, sed mera Iustitia, Vita et Benedictio aeterna."

Ks. myös WA 40 I, 439, 21-27; 435, 26-28.

Prenter 1977, 90 katsoo Athanasioksen opettaneen, että

Luther nimenomaisesti korostaa, että inhimillisen luonnon ominaisuuksissa ei ole mitään sellaista, jolla synti ja kuolema voitetaan. Synnin ja kuoleman voittaminen ovat yksin jumalallisen luonnon tekoja, jotka omistetaan inhimilliselle luonnolle ainoastaan "Jumaluuden tähden" eli ominaisuuksien vaihdon perusteella. Niitä ei omisteta ihmisyydelle minkään oman myötävaikutuksen johdosta.¹¹ Synnin seurausten voittaminen ei ole millekään luodulle oliolle mahdollinen, vaan se on ainoastaan itse Luojan mahdollisuus.¹²

Kristuksen "ruumis" on nimenomaisesti paikka, jossa kulminoituu Jumalan vanhurskauden ja Kristuksen ruumiiseen omakсутun synnin ja sen saaman rangaistuksen kamppailu. Luther

---

Kristus eli jo kuollessaan, mutta hän odotti kuitenkin kolme päivää haudassa, jotta kukaan ei epäilisi tämän kuoleman todellisuutta. Prenter 1977, 79-80 katsoo Athanasiuksen opettaneen, että Kristuksen kärsimys ja kuoleman voittaminen olivat yksi akti eivätkä kaksi aktia ja että ylösnousemus on hänen kuolemaansa kytkeytynyt. Athanasiuksen ajattelu on näin analoginen Lutherin näkemysten kanssa. Prenter 1977, 110-111 pitää myös Lutherin opetuksena, että Kristuksen kuolema ei ollut kuolema, vaan se oli astuminen elämään.

11 WA 40 I, 417, 31-32, 33 - 418, 10. "Sicut neque peccatum et mortem humanitas vicit, ... Itaque sola humanitas nihil effecisset, sed divinitas humanitati coniuncta sola fecit et humanitas propter divinitatem."

12 WA 23, 704, 34 - 705, 18. "Solt er aber widerumb auffaren, das Gefengnis (so uns gefangen helt) gefangen nemen, unter die Menschen Gaben austheilen und uber Sünd, Tod, Teufel, Helle und alle Creaturn gewaltiglich herrschen, So muste er nicht allein Mensch, sondern auch warer ewiger natürlicher Gott sein, Denn solches sind nicht werck einer Creaturn, sondern des Schöpfers selbs u."

Ks. myös WA 40 I, 81, 16-22; 441, 13-28.

toteaa, että Kristus voitti "ruumiissaan" synnin ja siitä aiheutuvan Jumalan "vihan ja tuomion".¹³ Jumalan viha kohdistui Kristuksen ruumiiseen näin siis tietyllä tavalla persoonasta riippumattoman todellisuuden tähden. Vihan kohdistuminen inhimilliseen luontoon ei nimittäin aiheutunut suoraan Kristuksen jumalallisen luonnon yhdistymisestä inhimilliseen luontoon. Se oli sen sijaan seurausta Jumalan absoluuttisesta vihasta, joka kohdistuu kaikkialla luomakunnassa vallitsevaan syntiin. Koska Kristuksen ruumis oli omaksunut itseensä koko maailman synnit, Jumalan viha kohdistui myös siihen. Tosin Kristuksen ruumiin koko maailman synnin omaksuminen on käsitettävä seuraukseksi jumalalliseen luontoon yhdistymisestä. Kuitenkin varsinaisesti vasta Jumalan vihan voittaminen Kristuksen ruumiissa johtui primääristi Kristuksen persoonan sisäisistä tekijöistä. Synnin voittaminen Kristuksen ruumiissa saattoi aiheutua vain siitä, että Jumaluus on yhdistynyt ihmisyyteen Kristuksen persoonassa.

Luther toteaakin, että Kristuksen siunaus oli salattu ihmisten synnissä, kuolemassa ja kirouksessa, jotka tappoivat hänet. Jumalana Kristus kuitenkin ei voinut jäädä näiden kirousten valtaan, vaan hänen oli voitettava ne. Tämä voit-

---

13 WA 40 I, 447, 29-33. "Clarus est igitur hic textus, quod omnes homines, etiam Apostoli et Prophetæ et Patriarchæ sub maledicto mansissent, nisi Christus sese opposuisset peccato, morti, maledictioni legis, iræ et iudicio Dei et ea in corpore suo superasset (Nam ista immania monstra nulla humana potentia superari poterunt)."

Ks. myös WA 40 I, 274, 28-31.

to annettiin ominaisuuksien vaihdon tähden myös Kristuksen "lihalle" ja samoin siis koko ihmisyydelle. ¹⁴ Kristuksen persoonan sisäisessä tarkastelukulmassa ruumis ja veri ovat koko ajan synnittämiä. Siksi Luther mainitsee myös, että Kristus lunasti ihmiset "syyttömällä verellään". ¹⁵

Kristus oli myös selvästi omaksumansa ihmiskunnan syntien tähden lain hengellisen käytön ja sitä kautta majesteettisuudessaan olevan absoluuttisen Jumaluuden erityisellä tavalla vaivaama. Tämän lain tähden Kristus kärsi Lutherin mukaan mitä suurimpia kärsimyksiä ja näin siis sekä ruumiinsa että sielunsa puolesta. ¹⁶ Jumala itsessään on kui-

14 WA 40 I, 451, 15-23. "Licet, inquiens, caro et sanguis sim et agam inter maledictos, tamen sum Benedictus ille per quem sunt benedicendi omnes homines. Atque ita in una persona coniunxit Deum et hominem. Admixtusque nobis maledictis factus est propter nos Maledictum et suam Benedictionem abscondit in nostrum Peccatum, Mortem et Maledictionem, quae eum damnaverunt et occiderunt. Sed quia Dei filius erat, ab illis teneri non potuit, vicit ea, et triumphavit de illis et, quidquid adhaesit carni quam causa nostra assumpsit, secum tulit."

Ks. myös WA 40 I, 273, 19-25.

Vrt. **Führer** 1984, 57-58.

Zwinglin käsityksestä ruumiin ja Jumaluuden suhteesta Kristuksen kärsimyksessä ks. **Locher** 1962, 1964. Huom. myös **Heidelberger Katechismus** 1967, 9.

15 WA 26, 502, 20-25. "Damit er uns von der sunden, tod und ewigen zorn Gotts durch sein unschuldig blut erlöset, Und das er am dritten tage sey aufferstande vom tode und auffgefaren gen hymel und sitzet zur rechten hand Gottes, des allmechtigen Vaters, ein Herr uber alle herren, könig uber alle könige und uber alle Creaturn ym hymel, erden und unter der erden, uber tod und leben, uber sunde und gerechtigkeit."

Ks. myös WA 40 I, 232, 31-33; 295, 20-34.

16 WA 40 I, 567, 26-28. "Lex enim in summo suo usu exercuit Christum, tam horribiliter perterrefecit eum, ut tantum angorem senserit, quantum nullus hominum unquam sensit."

Ks. myös WA 40 I, 564, 26 - 566, 14; 568, 18-24.

tenkin vielä suurempi kuin laki eli hänen antamansa ilmene-
mismuodot lain hengellisessä käytössä. Nimenomaisesti siksi
Lutherin mukaan Kristus saattoi voittaa myös lain. ¹⁷

Kristuksen universaalissa olemisessa maailman synnissä on
ominaisuuksien kommunikointi täysin yksipuolista. Täten
kaikkien ihmisten ominaisuudet tulevat Kristuksen osaksi,
mutta Kristuksen ominaisuudet eivät kommunikoidu yksityi-
selle ihmiselle. Tällaisesta ominaisuuksien kommunikoitumi-
sesta ei ole myöskään yksityiselle ihmissujektille vastaa-
vaa soteriologista apua, ellei Kristus ole hänessä myös
uskossa läsnä. Luther toteaa, että ihminen saa vapautuksen
syntiensä tuomista onnettomuuksista vain silloin, jos hä-
nellä on usko eli Kristus myös uskon kautta läsnä. ¹⁸

---

17 WA 40 I, 569, 25-28. "Cum autem Christus in propria sua
persona legem vicerit, necessario sequitur eum esse
natura Deum. Nemo enim, sive sit homo sive Angelus, est
supra legem, praeter solum Deum. At Christus est supra
legem, quia vicit ac iugulavit eam, igitur est filius
Dei ac natura Deus."

Lain asemasta Kristuksen ihmisyydessä ja ominaisuuksien
vaihdosta hänen kärsimisessään Lutherin mukaan huom.
Bring 1968, 109-110.

18 WA 40 I, 452, 12-22. "In Summa: Omnia mala inundatura
erant super nos, ut inundabunt super impios in aeternum.
Sed Christus, pro nobis factus omnium legum, male-
dictionum, peccatorum et malorum nostrorum reus, venit
medius; amplectens nos miseros et perditos peccatores,
in se suscepit et tulit omnia mala nostra, quae in
aeternum pressura ac discruciatuura erant nos, Eaque
semel ad modicum tempus obruerunt eum, et inundaverunt
super caput ipsius, Ut Psalmo 87. Propheta in persona
Christi queritur, cum ait: 'Super me confirmatus est
furor tuus et omnes fluctus tuos induxisti super me';
Item: 'In me transierunt irae tuae et terrores tui
conturbaverunt me.' Hoc modo liberati ab istis aeternis
terroribus et cruciatibus per Christum aeterna et in-
effabili pace et felicitate, modo hoc credamus,
fruemur."

Vaikka Kristuksen läsnäolo onkin uskovassa subjektissa vain osittaista, niin ihminen on Kristuksen "siipien varjossa", jotta Jumala ei näkisi "lihassa" olevaa syntiä, mistä seuraa syntien anteeksiantaminen. ¹⁹ Tämä syntihän aiheutuu nimenomaisesti siitä, että Kristus ei ole vielä kokonaan läsnä. Nimenomaisesti Kristuksen "liha" eli ihmisyyys on se, joka "verhoaa" kristityn. Kristitty saa Lutherin mukaan kaiken Kristukselta, ja Kristuksen tähden Jumala antaa syntien tulla "peitetyiksi", "ikään kuin ne eivät olisi syntejä". ²⁰

Uskon epätäydellisestä luonteesta seuraa, että vanhurskaaksilukemisen (reputatio) tulee täydellistää se. Vaikka usko on Lutherin mukaan "formaalista vanhurskautta", usko ei ole epätäydellisyytensä tähden riittävää, sillä ihmisessä on vielä syntiä. Siksi vanhurskaaksilukeminen on vanhurskauden

---

Ks. myös WA 40 I, 437, 20 - 438, 18; 24-30.

19 WA 40 I, 367, 12-16. "Donec enim vivo in carne, vere peccatum est in me. Interim tamen Christus sub umbra alarum suarum protegit me et obducit supra me latissimum coelum, scilicet remissionem peccatorum, sub qua securus ago. Ea enim obstat, ne Deus videat peccata quae adhuc in carne mea haerent."

20 WA 40 I, 367, 22 - 368, 13. "Sic vivimus sub velamine carnis Christi, Ebrae. 10. Is est columna nostra nubis per diem et ignis per noctem, ne Deus videat peccatum nostrum. Et quanquam nos illud videamus et sentiamus remorsum conscientiae tamen recurrentes ad Christum Mediatorem et Propitiatorem nostrum per quem consummatum sumus, servamur. In eo enim ut sunt et habemus omnia, qui et omnia in nobis supplet. Propter quem et Deus ad omnia peccata connivet et vult esse tecta, quasi non sint peccata. Quia, inquit, credis in filium meum, etiamsi habeas peccata, tamen debent esse remissa, ..."

"toinen osa".²¹ Näin vanhurskaaksilukeminen voidaan ymmärtää muiden merkitysten ohella siten, että siihen kuuluu ihmisen kaikkien syntien siirtyminen Kristukselle. Vaikka Kristus on vain osittaisesti ihmisessä, Jumaluuden absoluuttisesta tarkastelukulmasta käsin Jumala näkee koko ihmisen vain osittain ihmisessä läsnäolevan Kristuksen läpi. Tämä vanhurskaaksilukeminen estää esimerkiksi sen, että ihminen ei ole Lutherin mukaan "kirouksen alainen" Jumalan edessä.²² Kristus on kuitenkin jo ottanut itselleen kaikki ihmisen synnit universaalissa olemisessaan maailman synnissä, joten vanhurskaaksijulistaminen ei tuo varsinaisesti mitään uutta ihmisten syntisten ominaisuuksien siirtymiselle Kristukselle.

Luther sitoo kuitenkin syntien anteeksiantamisen tiukasti Kristuksen läsnäoloon. Ainoastaan silloin, jos Kristus on uskossa ihmisessä läsnä, tällä on syntien anteeksisaaminen.

---

21 WA 40 I, 364, 11-17. "Iustitia enim Christiana his duobus constat, scilicet fide cordis et imputatione Dei. Fides est quidem iustitia formalis, et tamen non est satis, Quia post fidem haerent adhuc reliquiae peccati in carne. Sacrificium illud fidei coepit in Abraham, sed in morte tandem consummatur. Ideoque necesse est accedere alteram partem iustitiae quae eam perficit, quae est imputatio divina. Fides enim non dat Deo formaliter satis, quia est imperfecta, Imo vix est scintilla fidei quae incipit Deo tribuere divinitatem."
Ks. myös WA 40 I, 229, 24-30; 364, 20-28; 366, 27 - 367, 12; 370, 28 - 371, 21; 428, 21-23.

22 WA 40 I, 431, 22-25. "Quatenus vero in carne sumus et reliquias peccati adhuc habemus, sumus sub lege (non tamen sub maledicto, quia propter Christum in quem credimus, hoc nobis imputatur."
Ks. myös WA 40 I, 454, 19-25; 30-33.
Vanhurskaaksijulistamisen luonteesta Lutherin mukaan vrt. Joest 1967, 372-373.

Kristus omaksuu taas ihmisen kaikki synnit "välittäjänä", jolloin Jumala "on tietämättä" niistä, vaikka ne tosiasias-
sa ovatkin ihmisessä. 23

On näin huomattava, että yksityisen ihmisen vanhurskautta-
minen uskon kautta ei perustu primäärästi siihen, että
Kristus lahjoittaa ihmiselle omia ominaisuuksiaan. Kuiten-
kin vanhurskaaksijulistaminen voi tapahtua Lutherin mukaan
vasta silloin, kun Kristus on uskossa ihmisessä läsnä.
Vanhurskaaksijulistaminen ei toteudu pelkästään sen perus-
teella, että Kristus on omaksunut itseensä universaalisti
kaikkien ihmisten synnit. Joka tapauksessa Kristuksen uni-
versaali oleminen kaikkien ihmisten synnissä on jo taval-
laan osa Kristuksen ja yksityisen ihmisen välistä uniota,
mutta se ei ole koko unio.

Vanhurskaaksijulistaminen ei siis edellytä mitään sellaista
ominaisuuksien kommunikoimista, jota ei olisi jo tapahtunut
Kristuksen universaalissa olemisessa kaikessa synnissä.
Näin ollen vanhurskaaksijulistamiseen kuuluu ontologisesti

---

23 WA 40 I, 233, 29 - 234, 17. "Habemus tamen semper re-
gressum ad istum articulum, quod peccata nostra tecta
sint quodque Deus ea non velit nobis imputare, Ro. 4.
Non quod peccatum non adsit (ut Sophistae docuerunt
Tamdiu bene operandum esse, donec nobis conscii simus
nullius peccati), sed peccatum adest vere et pii illud
sentiunt, sed ignoratur et absconditum est apud Deum
obstante Mediatore Christo, quem quia fide apprehendimus,
oportet omnia peccata non esse peccata. Ubi
vero Christus et fides non est, ibi nulla est remissio
peccatorum, nulla absconsio, sed mera imputatio et
damnatio peccatorum."

Ks. myös WA 40 I, 164, 22-26.